

Boverket

Myndigheten för samhällsplanering,
byggande och boende

RAPPORT 2023:8

Riksintresseunderlag i en digital miljö

Förstudie

Titel: Riksintresseunderlag i en digital miljö
Rapportnummer: 2023:8
Utgivare: Boverket, januari 2023
ISBN pdf: 978-91-89581-25-8
Processnummer: 3.4.1
Diarienummer: 3010/2022

Förord

För att nå syftet med en enhetlig digitalisering måste alla riksintressemyndigheter följa samma struktur. På så sätt kan riksintresseunderlagens aktualitet garanteras och därmed också bidra till att höja kvalitén på de underlag som används i en digital planerings- och tillståndsprocess och bidra till att underlätta processen, exempelvis översiktsplanering, bygglov och fastighetsbildning. Men hur når myndigheterna gemensamt dit?

I denna förstudie läggs grunden för ett fortsatt arbete med framtagandet av informationsspecifikationer för digitalisering av planeringsunderlag. I förstudien behandlas specifikt underlagen för riksintresseanspråk enligt 3 kap miljöbalken.

Karlskrona januari 2023

Anders Sjelvgren
generaldirektör

Innehållsförteckning

Sammanfattning.....	5
Inledning och läsanvisningar.....	7
Uppdraget.....	7
Avgränsning	7
Metod.....	8
Förkortningar och termer.....	8
Nationell informationsspecifikation för riksintresseanspråk.....	10
Informationsspecifikation och dataproduktspecifikation	10
Beskrivning av informationsspecifikationens innehåll	11
Slutsats och rekommendationer för fortsatt arbete	16
Framtagande av informationsspecifikation.....	16
Ägare av informationen	17
Behov av resurser nu och framgent	17
Samordningsansvar och andra styrmedel.....	18
Vägledning behöver tas fram	18
Bakgrund	20
Processerna kring riksintresseunderlagen	20
Information hanteras olika i olika processer	22
Dataproduktspecifikation för kulturmiljövård, naturvård och friluftsliv	24
Sammanfattning av arbetet med att harmonisera attributtabeller för riksintresseanspråk	24
Bilaga Förutsättningar för gemensam informationsstruktur för riksintressen, Naturvårdsverket och Riksantikvarieämbetet	26

Sammanfattning

Det finns en gemensam viljeinriktning på statlig nivå att tillsammans skapa förutsättningar för en gemensam informationsstruktur för riksintressen, för att tillhandahålla jämförbar standardiserad information. I denna förstudie läggs grunden för ett fortsatt arbete med framtagandet av informationsspecifikationer för digitalisering av planeringsunderlag och då specifikt underlagen för riksintresseanspråk enligt 3 kap. miljöbalken.

För ett tillhandahållande av riksintresseunderlagen via den nationella geo-dataplattformen behöver alla riksintressemyndigheter följa samma harmoniserade informationsstruktur. På så sätt kan riksintresseunderlagens aktualitet garanteras och därmed också bidra till att höja kvalitén på de underlag som används i en digital planerings- och tillståndsprocess, exempelvis översiktsplanering, bygglov och fastighetsbildning.

Naturvårdsverket, Riksantikvarieämbetet och Lantmäteriet har ett pågående arbete med Proof of Concept (PoC) för att testa förslaget till dataproduktspecifikation för riksintressen för naturvård, kulturmiljövård och friluftsliv. Boverket anser att resultatet av denna PoC bör vara utgångspunkt för det vidare utvecklingsarbetet med en grundläggande specifikation för samtliga riksintressen.

I förstudien beskrivs en struktur med olika typer av gemensam information respektive specifik information för de olika riksintressetyperna. När det gäller gemensam information är följande begrepp centrala; riksintresseanspråk, värdebeskrivning, beslut och kriterier.

För att ta fram en informationsspecifikation för alla typer av riksintressen krävs ett nära samarbete mellan alla riksintressemyndigheter, Boverket, Lantmäteriet och länsstyrelserna.

Riksintressemyndigheterna ser idag inga stora tekniska problem att digitalisera riksintresseunderlagen, men myndigheterna lyfter dock behovet av resurser för att tillhandahålla underlagen digitalt enligt en gemensam informationsstruktur.

Följande behöver genomföras framgent för att kunna ta fram en informationsspecifikation för alla riksintresseanspråk:

- De olika myndigheternas verksamhetsbehov behöver identifieras. Det behöver analyseras vilka informationsmängder som bör definieras i informationsspecifikationen. En sådan produkt är bland annat kommunernas ställningstagande i översiktsplanen. Konsumenternas

informationsbehov behöver också beskrivas och hur detta påverkar innehållet i specifikationen.

- Förslaget till informationsspecifikation behöver kunna anpassas till förändrade behov i framtiden.
- Det är viktigt att den tekniska lösning som tas fram är en helhetslösning som fungerar oavsett vilken kompetens och vilka system som finns hos användaren av planeringsunderlagen.
- I en gemensam informationsspecifikation bör bland annat objekten riksintresseanspråk, värdebeskrivningar, beslut och kriterier ingå. Dessa objekts egenskaper (attribut) behöver studeras närmare. Objektens spårbarhet (versioner och historik) behöver redas ut och hanteras i ett specifikationsarbete.
- Inför en slutlig informationsspecifikation behöver noggrannheten i geografisk redovisning av riksintresseanspråken utredas och hur karta och text bättre kan samverka. Geometrin för ett riksintresseanspråk ger endast en indikation på ett riksintresse och är inte fastslagna gränser.
- Det behöver göras en analys om det finns behov av ytterligare styrmedel för att realisera en myndighetsgemensam informationsspecifikation för riksintressen. Myndigheternas ansvar och roller behöver tydliggöras genom myndigheternas instruktioner för att säkerställa långsiktigheten i arbetet. Det behöver även tillföras resurser för att arbetet ska kunna realiseras och förvaltas över tid.
- Vägledning om förvaltning av riksintresseunderlag i en gemensam digital struktur behöver tas fram till riksintressemyndigheterna, länsstyrelserna och kommunerna.

Inledning och läsanvisningar

Uppdraget

I regeringens uppdrag ”Uppdrag om fler lösningar som främjar en enhetlig tillämpning av plan- och bygglagen (2010:900) i en digital miljö” beskrivs den del som denna förstudie behandlar enligt följande:

”Boverket ska göra en förstudie om hur geografiskt relaterade planeringsunderlag med utgångspunkt i riksintressen bör utformas i en digital miljö,”

”Förstudien om geografiska relaterade planeringsunderlag ska omfatta förslag till en grundläggande specifikation för sådana underlag. Boverket ska i förstudien utgå från hur en specifikation för riksintressena naturvård, kulturmiljövård och friluftsliv bör utformas.”

Förslaget till hur en nationell informationsspecifikation bör utformas ska ligga till grund för vidare uppdrag och förankras, testas och revideras i samverkan med alla riksintressemyndigheter för att på sikt bli en grundspecifikation för riksintressena.

Naturvårdsverket och Riksantikvarieämbetet har tagit fram en förstudie som beskriver förutsättningar för ett harmoniserat tillgängliggörande av information för riksintressena naturvård, kulturmiljövård och friluftsliv. Boverket har följt arbetet och använt dessa myndigheters förslag på specifikation som utgångspunkt för vad som behöver göras framåt för att ta fram en specifikation för samtliga riksintressen. Naturvårdsverket och Riksantikvarieämbetet har nu inlett ett samarbete med Lantmäteriet för att genom en PoC testa specifikationen.

Arbetet med förstudien har utförts tillsammans med en referensgrupp bestående av riksintressemyndigheterna¹ och en arbetsgrupp som har bestått av deltagare från Naturvårdsverket, Riksantikvarieämbetet, Lantmäteriet, Trafikverket, Sametinget, Tillväxtverket och länsstyrelserna.

Avgränsning

Enligt uppdragsbeskrivningen ska Boverket utgå från hur en specifikation för riksintressena naturvård, kulturmiljövård och friluftsliv bör utformas. Detta har Naturvårdsverket och Riksantikvarieämbetet beskrivit i förstudien ”Förutsättningar för gemensam informationsstruktur för riksintressen” (se Bilaga).

¹ Se 2 § förordningen (1998:896) om hushållning med mark- och vattenområden.

Eftersom dessa riksintressen är reglerade enligt 3 kapitlet miljöbalken så är också Boverkets förstudie avgränsad till att handla om anspråken enligt detta kapitel.

Metod

Inom uppdraget att verka för en enhetlig digital tillämpning av plan- och bygglagen höll Boverket 2019 två workshoppar om digitalisering av planeringsunderlag tillsammans med de myndigheter som producerar planeringsunderlag. Workshopparna handlade om statliga planeringsunderlag generellt, inte enbart riksintressena. I sammanfattningen² från workshopparna finns en beskrivning av resultatet från diskussionerna.

Under arbetet med att ta fram denna förstudie lät Boverket riksintressemyndigheterna svara skriftligt på ett antal frågor för att få en bild av nuläget. Frågorna rörde exempelvis hur riksintresseinformation skapas och tillgängliggörs idag, om myndigheten har begreppsmodeller samt kvaliteten när det gäller datahämtningsmetod, presentationsskala och aktualitet. Samtliga myndigheter svarade och svaren är underlag till denna förstudie samt ett fortsatt arbete. Svaren finns sammanfattade i en promemoria.³

Boverket höll också ett fysiskt möte med riksintressemyndigheterna, Lantmäteriet och SÄPO där fördjupande frågeställningar diskuterades.

Förkortningar och termer

MB: Miljöbalken

PBL: Plan- och bygglagen (2010:900)

ÄPBL: Äldre plan- och bygglagen (1987:10)

ÖP: Översiktsplan enligt 3 kap. PBL

Hushållningsförordningen: Förordningen (1998:896) om hushållning med mark- och vattenområden

NRL: Naturresurslagen (1987:12)

Riksintresseanspråk: Område som ansvarig riksintressemyndighet har bedömt vara av riksintresse enligt 3 kap. miljöbalken.

Riksintresseområde: Område som vid rättsligt bindande beslut, rörande ändrad markanvändning, har bedömts vara riksintresse för någon av de sektorer som anges i 3 kap. MB.

² Erfarenheter från tidigare samverkansmöten. Dnr 3147/2022, Boverket

³ Riksintressemyndigheternas beskrivning av nuläget. Dnr 3147/2022, Boverket

Riksintressemyndighet: Statlig myndighet som anges i hushållningsförordningen med ansvar att bedöma vilka geografiska områden de anser vara av riksintresse inom sin sektor. Myndigheten har ansvar för kvalitet och aktualitet på underlag.

Värdebeskrivning: Beskrivning av vad som karakteriserar värdena i ett område som bedöms kunna vara av riksintresse.

Beslut: Riksintressemyndighetens beslut om anspråk på riksintresseområde enligt 3 kap miljöbalken.

Kriterier: Här avses de preciserade krav som måste vara uppfyllda för att ett område ska bedömas vara av intresse inom en viss riksintressetyp, exempelvis riksintresse för friluftsliv. Kriterierna är riksintressemyndighetens preciseringar av de krav som kan ställas på ett område för att vara ett riksintresse utifrån förarbetena till hushållningsbestämmelserna och de generella kriterier som anges i Boverkets PM 2017-02-07⁴.

PoC: Proof of concept, är ett tidigt test och bevis på ett koncept, exempelvis en dataproduktspecifikation, genomförbarhet.

Attribut: Icke geografisk information för en geometri i ett geografiskt informationssystem (GIS), oftast lagrad i en tabell och kopplad till geometrin med en unik identifierare.

⁴ Vägledning för nationella myndigheters underlag, beslut och redovisning rörande anspråk på riksintressen i 3 kap. miljöbalken. Dnr 3190/2014.

Nationell informationsspecifikation för riksintresseanspråk

Information om riksintresseanspråk finns hos den ansvariga nationella myndigheten, länsstyrelsen och i kommunens översiktsplan. Det är först i beslut som rör ändrad mark- eller vattenanvändning som en bedömning görs om ett område är av riksintresse och om en åtgärd påtagligt skadar eller försvårar riksintresset. Tolkningen av anspråken sker dessutom i dialog mellan länsstyrelse och kommun i översiktsplaneprocessen och resultatet av diskussionen uttrycks i kommunens ställningstaganden i översiktsplanen och länsstyrelsens granskningsyttrande. Det är översiktsplanen, inklusive granskningsyttrandet, som är underlag för myndigheternas tillämpning av 3 kap. MB. Även dessa underlag behöver knytas till en informationsspecifikation för riksintressen.

Den digitala utformningen av geografiskt relaterade planeringsunderlag för harmoniserat tillhandahållande via en nationell åtkomstpunkt bör hämta erfarenheter från tidigare arbete med detaljplan och byggnad. Utifrån genomförda förstudier, den tekniska PoC:en och erfarenheter från andra datamängder ser Lantmäteriet att riksintressen skulle kunna realiseras i en eller flera nationella specifikationer.

Boverkets utgångspunkt är att det ska tas fram en grundläggande informationsspecifikation för alla riksintressen, men det kan finnas behov av flera specifikationer för olika typer av riksintressen. Detta är en fråga som behöver belysas i fortsatt arbete. Eftersom riksintressemyndigheterna har olika digital mognad behöver de stöttas av vägledning och av en programutveckling som gör det rimligt att hantera informationen för att kunna förmedla fullgod information om riksintresseanspråken.

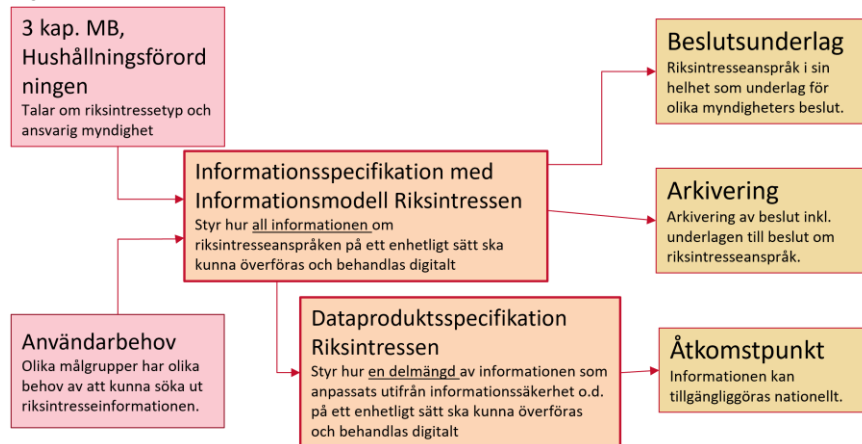
Informationsspecifikation och dataproductspecifikation

En informationsspecifikation ska innehålla all information om ett riksintresseanspråk. Informationsspecifikationen omfattar också möjligheten att utbyta information för en bredare grupp av informationsobjekt. Informationsspecifikationen kan visa på hur olika processer och system har möjlighet att använda informationsobjekten.

En nationell informationsspecifikation kommer möjliggöra framtagandet av en dataproductspecifikation för tillgängliggörande av riksintresseunderlag via en nationell åtkomstpunkt/Nationella geodataplattformen (NGP). Dataproductspecifikation (DPS) är en detaljerad beskrivning av

en datamängd eller produkt för geodata. Det finns en ISO-standard⁵ som visar hur innehållet i en dataproductspecifikation ska struktureras och presenteras.

Figur 1. Förhållandet mellan olika specifikationer

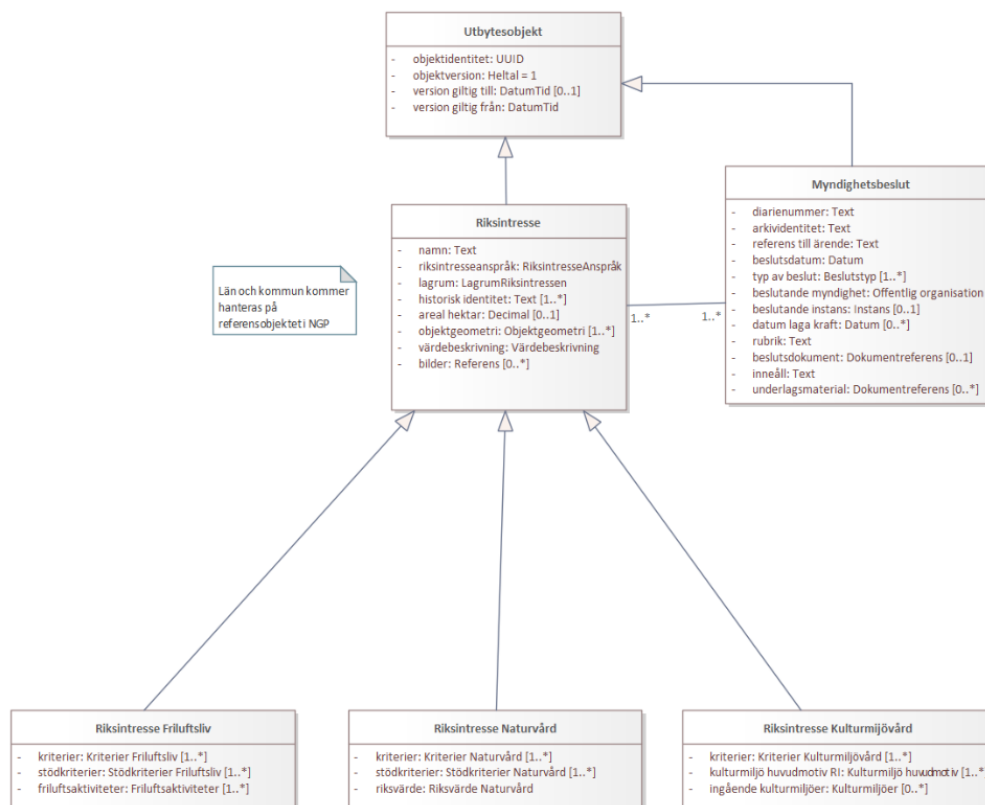
Bilden beskriver hur de två olika typerna av specifikationer förhåller sig till varandra. De två rutorna till vänster beskriver vad som styr innehållet i informationsspecifikationen. Rutorna till höger visar på tillhandahållande av informationen.

Beskrivning av informationsspecifikationens innehåll

I följande resonemang har Boverket koncentrerat beskrivningen till de centrala begreppen i en blivande informationsmodell. I det framtida arbetet med specifikationen behöver mer allmän information som ligger utanför informationsmodellen läggas till för att uppfylla användarens behov. Till grund för en informationsspecifikations innehåll ligger Naturvårdsverkets och Riksantikvarieämbetets förslag till informationslagringsmodell.

⁵ SS-EN ISO 19131:2022 Geografisk information - Specifikation av datamängder

Figur 2. Bild över informationslagringsmodellen

Utdrag ur NV och RAÄ:s informationslagringsmodell, som är framtagen för förslag på dataproductspecifikationen för riksintresseanspråken för naturvård, friluftsliv och kulturmiljö.

Skapa en gemensam struktur

En gemensam struktur underlättar utbyte av riksintresseinformation. Användare vill ha tillgång till information från en och samma åtkomstpunkt för att bland annat försäkra sig om att det är rätt version som används.

Gemensam information

För att ta fram en nationell informationsspecifikation för riksintressen är följande begrepp, vilka definieras i Boverkets PM från 2017-02-07⁶, centrala för varje enskilt riksintresse:

- **Riksintresseanspråk** med egenskaper, exempelvis; namn, identitet, aktuellt lagrum och geografisk utbredning
- **Värdebeskrivningen** med egenskaper, exempelvis; beskrivning, motivering och referenser. Värdebeskrivningen ska beskriva de värden och egenskaper som motiverar anspråket.
- **Beslut** för riksintresset exempelvis med information om; beslutande myndighet, diarienummer och datum för beslutet
- **Generella kriterier** för olika typer (sektorer) av riksintressen

⁶ Vägledning för nationella myndigheters underlag, beslut och redovisning rörande anspråk på riksintressen i 3 kap. miljöbalken. Dnr 3190/2014

Specifik information

Riksintressena representerar olika typer av samhällsintressen, vilket kan ställa olika krav på innehållet i en informationsspecifikation. Vid framtagande av en sådan specifikation behöver det tas hänsyn till att

- varje typ av riksintresse har egenskaper som behöver specificeras i av respektive ansvarig myndighet och harmoniseras i samverkan med andra riksintressemyndigheter.
- egenskaperna hos varje typ av riksintresse behöver definieras och testas.
- varje typ av riksintresse behöver bestämda valideringsregler. Med lämpliga testmetoder kan sedan informationsstrukturen valideras vilket leder till en fastställd informationsspecifikation för respektive typ av riksintresse.

Versioner och spårbarhet

Riksintressemyndigheterna har redan i tidigare dialoger⁷ uttryckt att de behöver stöttning när det gäller bland annat historiska data och versionshantering. Det behöver därför utredas hur informationshistoriken ska hanteras. Riksintressets historik kan till exempel kopplas till:

- Tidigare riksintressen
- Tidigare värdebeskrivning
- Tidigare geografiska områden
- Tidigare beslut
- Tidigare domstolsavgöranden

Versionshanteringens betydelse lyfts av flera myndigheter⁸. Det är viktigt att kunna gå tillbaka till äldre underlag när beslut som stödjer sig på dessa ska hanteras, men också, som bland annat Försvarsmakten uttrycker det, för att kunna visa på förändringarna och vad de har inneburit.

Boverket anser att det är av stor betydelse att riksintressemyndighetens information enkelt kan visas för användare och att informationen kan tillgängliggöras samlat via en nationell plattform. Detsamma framför Naturvårdsverket och Riksantikvarieämbetet i sin förstudie "Förutsättningar för gemensam informationsstruktur för riksintressen" (se Bilaga). Samhällsnyttan med att förmedla informationen på detta sätt är att användaren kan förlita sig på att informationen hämtas från källan och att det är den aktuella informationen som tillhandahålls.

Konsumenter (exempelvis kommun och länsstyrelse) ska vara säkra på att de använder rätt information. Det är länsstyrelserna som ska förmedla den aktuella informationen om riksintresseanspråken till kommunen.

⁷ Erfarenheter från tidigare samverkansmöten. Dnr 3147/2022, Boverket.

⁸ Riksintressemyndigheternas beskrivning av nuläget. Dnr 3147/2022, Boverket.

Detta förutsätter att riksintressemyndigheterna i sin tur har försett länsstyrelserna med rätt material. Idag riskerar kommuner att missa uppdateringar i det ursprungliga riksintresseunderlaget när de själva laddar hem information och skapar en egen kopia. Med en utvecklad versionshantering kan det säkerställas att aktuell information används och att det går att spåra informationen bakåt i tiden.

Information kan förändras, exempelvis kan en kommun ange i sin ÖP hur ett specifikt riksintresseanspråk ska tillgodoseas. Olika versioner ger möjlighet till att historik om ett objekt kan sammanställas i ett verktyg eller system. Historik och versioner gör det möjligt att spåra (spårbarhet) ett objekts olika beskaffenhet i olika versioner.

Gränsernas kvalitet

Noggrannheten i gränsdragningen skiljer sig mellan olika riksintresseanspråk, från diffusa till noggranna beroende på riksintressets karaktär. Exempelvis är anspråken för totalförsvaret väl preciserade medan anspråken för rennärning, som spänner över stora geografiska områden, är mer diffusa. Detta behöver komma till uttryck i en informationsspecifikation.

Gränserna för riksintressenas geometrier är en produkt av riksintressemyndighetens process för att besluta om anspråk, men det sker också en bearbetning i kommunernas översiktsplanering där länsstyrelserna förser kommunen med underlag och för dialog om anspråken. Riksintresset definieras först när det tas beslut om förändrad markanvändning.

Översiktsplan

Hur riksintressen och dess anspråk har hanterats i översiktsplaneringen är viktigt att ta hänsyn till vid framtagande av en kommande informationsspecifikation. Detta kan påverka både beskrivningen av riksintresset och dess geografiska avgränsning.

Användarperspektiv

Informationsspecifikationen ska spegla att riksintressets värdebeskrivning och dess geodata behöver finnas tillsammans för att användaren ska få ett fullständigt underlag.

Informationssäkerhet

Myndigheter som hanterar sekretessbelagd information anser att ett enhetligt system är eftersträvansvärt och ser nyttan med ett sådant. Informationsspecifikationen bör därför kunna vara densamma som för öppna riksintressen utan sekretess.

Informationssäkerheten när det gäller riksintresseanspråken varierar och detta är något som hanteras redan idag. Den aspekt som tillkommer då information om samtliga riksintresseanspråk görs tillgänglig digitalt via en

nationell åtkomstpunkt, är möjligheten att utläsa förhållanden genom att aggregera information, vilket inte är lika lätt i ett analogt system.

Varje enskild riksintressemyndighet har ansvar för informationssäkerheten inom sitt område. När det gäller möjligheten att ta del av aggregering av information ligger det ansvaret på den myndighet som är förvaltare av en nationell åtkomstpunkt.

Slutsats och rekommendationer för fortsatt arbete

Boverket har kommit fram till följande slutsatser och rekommendationer för att fortsätta arbetet med att ta fram en informationsspecifikation.

Framtagande av informationsspecifikation

För att ta fram en informationsspecifikation för alla typer av riksintressen krävs ett nära samarbete mellan alla riksintressemyndigheter, Boverket, Lantmäteriet och länsstyrelserna samt deltagande från användarna genom kommunal medverkan. Naturvårdsverket, Riksantikvarieämbetet och Lantmäteriet har ett pågående arbete med en PoC för att testa förslaget till dataproduktspecifikation. Resultatet av denna PoC bör vara utgångspunkt för det vidare utvecklingsarbetet med en specifikation för samtliga riksintressen

Geometrin för ett riksintresseanspråk ger i de flesta fall endast en indikation på ett riksintresse och är inte fastslagna gränser. Inför en slutlig informationsspecifikation behöver noggrannheten i geografisk redovisning av riksintresseanspråken utredas. Dessutom behöver det undersökas hur karta och text kan samverka bättre.

En utvecklad versionshantering är betydelsefull för tolkningen av tidigare fattade beslut och för att få rätt underlag för kommande beslut där riksintressebeskrivningar fungerar som underlag. Det är alltså viktigt att ha tillgång till äldre versioner av underlagen och inte enbart nu gällande. Informationsspecifikationen behöver utformas så att det är möjligt att spåra och få åtkomst till tidigare versioner.

De olika myndigheternas verksamhetsbehov måste identifieras. Riksintresseanspråken behöver presenteras på rätt sätt med rätt kvalitet oavsett tekniskt system för att uppfylla målgruppens behov och på så vis bidra till en effektivare handlägningsprocess för ärenden inom den fysiska planeringen. Målgruppen i detta sammanhang är länsstyrelser, planerare av den fysiska miljön och handläggare av tillståndsärenden. En enhetlig informationsstruktur bidrar till att planeringsunderlagen blir lättare att utbyta mellan myndigheter, regioner, länsstyrelser, kommuner och andra berörda aktörer.

Det behöver analyseras vilka produkter som bör tydliggöras i informationsspecifikationen, exempelvis kommunens ställningstagande i översiktsplanen. Konsumenternas informationsbehov behöver också beskrivas och hur detta påverkar innehållet i specifikationen.

Boverkets förslag på attributtabell⁹ stämmer till stor del överens med den objektmodell som Naturvårdsverket och Riksantikvarieämbetet tagit fram i sin förstudie. Arbetena bekräftar varandra och stärker kunskapsunderlaget inför fortsatt arbete med informationsspecifikation och dataproductspecifikation.

Förslaget till informationsspecifikation behöver vara flexibelt för att kunna anpassas till förändrade behov i framtiden. Det behöver finnas möjligheter att bygga på strukturen. Behoven som finns idag kan utvecklas och förändras och det är viktigt att den digitala strukturen kan hantera förändrade behov.

Ägare av informationen

Riksintressemyndigheterna representerar hela spektret från att helt äga sin information till att samordna andras informationsmängder. Det behöver utredas vad detta betyder för möjligheten att enhetligt strukturera informationen och samla den i en myndighetsgemensam struktur.

I detta sammanhang är det också viktigt att trycka på betydelsen av att veta källan till informationen och att detta understöds av en gemensam informationsspecifikation.

Behov av resurser nu och framgent

Staten har en möjlighet att gå före i digitaliseringen genom att strukturera informationen om anspråken och visa vägen framåt. Resurser behöver tillsättas för att utveckla och förvalta digitala system för riksintresseinformation.

Riksintressemyndigheterna lyfter behovet av resurser för att harmonisera och tillhandahåller underlagen digitalt enligt en gemensam struktur. Trafikverket, som redan följer en digital modell, har uttryckt att det är tekniskt möjligt att byta till en annan informationsstruktur, men att det kräver personella resurser. Även myndigheter som inte har digitaliserat sitt material trycker på behovet av resurser att genomföra detta.

Satsningar på arbetet att bygga upp en gemensam grund för det fortsatta arbetet behöver upprätthållas framgent för att digitaliseringen av riksintresseinformationen ska kunna genomföras. När det gäller behovet av ytterligare resurser måste den fortsatta förvaltningen av ett digitalt system räknas in.

Länsstyrelserna ska förse kommunerna med underlag om riksintresseanspråken. Ett harmoniserat tillgängliggörande via en gemensam

⁹ Harmonisering av attributtabeller för riksintresseanspråk - tabeller. Dnr 3542/2021, Boverket

åtkomstpunkt skulle underlätta för alla att hitta aktuell och relevant riksintresseinformation. Det är viktigt att den lösning som tas fram är en helhetslösning som fungerar oavsett vilken kompetens och vilka system som finns hos användaren.

Samordningsansvar och andra styrmedel

I det fortsatta arbetet bör det göras en analys av befintliga styrmedel och hur dessa kan styra arbetet med riksintresseunderlagen mot en harmoniserad digital struktur. Det behöver också göras en analys om det finns behov av nya styrmedel.

Lantmäteriet bör svara för den nationella specifikationens struktur och tekniska utformning baserat på sitt domänansvar för geodata. Boverket bör svara för samordningen av de statliga myndigheternas arbete med att ta fram underlag för tillämpningen av 3–5 kap. miljöbalken och plan- och bygglagen (2010:900) enligt myndighetsinstruktionen. Respektive riksintressemyndighet bör svara för att bevaka strukturella behov utifrån varje riksintressetyp. De behöver därför beskriva konsekvenser när det gäller omstrukturering, teknisk realisering och tillgängliggörande.

Boverkets samordningsansvar¹⁰ när det gäller de statliga myndigheternas arbete med underlag för tillämpningen av 3–5 kap. miljöbalken är ett styrmedel. För att nå målet med en enhetlig digital struktur för riksintresseunderlagen behöver dock ansvaret förtydligas i förhållande till riksintressemyndigheterna i hushållningsförordningen och myndighetsinstruktionerna. Det skulle öka relevansen för myndigheterna att avsätta resurser och förbättra förutsättningarna för att uppnå målet med en enhetlig digital struktur för riksintresseunderlagen. Flera av riksintressemyndigheterna som deltagit i förstudien har lyft betydelsen av att Boverket får ett tydligare samordningsansvar.

Vägledning behöver tas fram

Riksintressemyndigheterna representerar ett spektrum av olika grad av digital mognad. Vägledning handlar om de förändringar som en digitalisering innebär, till exempel att förstå processen att ta fram en nationell specifikation, riksintressebeskrivningen och dess geometri. Lantmäteriet har en nyckelkompetens i detta och bör delta i vägledningsarbetet.

Det riksintresseunderlag som staten förmedlar har i flera fall inga exakta geometriska gränser utan det är beskrivningen som ger förutsättningarna för tolkning av anspråken. Riksintressemyndigheter och länsstyrelser menar dock att kommuner tenderar att lägga stor vikt vid kartbilden och

¹⁰ Förordningen (1998:896) om hushållning med mark- och vattenområden 1a § andra stycket samt förordningen (2022:208) med instruktion för Boverket.

lägre gentemot beskrivningen. Det finns en risk att digitalisering av riksintresseinformationen än mer sätter fokus på geometrin till nackdel för beskrivningen. Detta kan undvikas genom vägledning om hur informationen ska tolkas. För riksintressemyndigheter som upprättar information kan en del av lösningen handla om vägledning kring skalnivåer och gränsdragningar.

Vägledning om digitala riksintresseunderlag behöver tas fram och kopplas till Boverkets vägledning om digitala översiktsplaner. Dessutom behöver Boverkets vägledning om riksintressen på PBL kunskapsbanken ses över och också den kopplas till vägledningen om digitala översiktsplaner.

Bakgrund

Inom och i anslutning till uppdraget att verka för en enhetlig digital tillämpning av plan- och bygglagen har det framkommit kunskap som är väsentlig för uppdraget att skapa förutsättningar för en digitalisering av underlagen till riksintresseanspråken.

Processerna kring riksintresseunderlagen

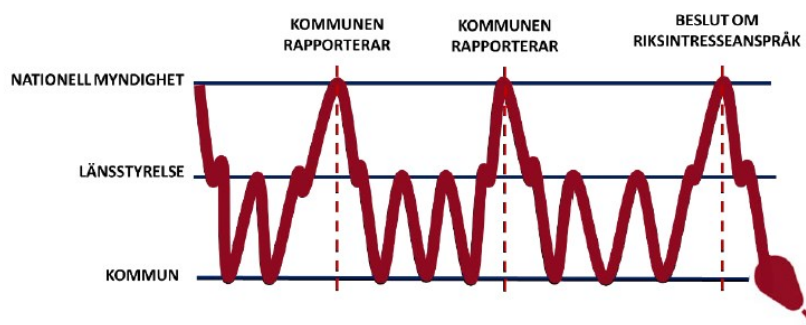
Riksplaneormen

En digitalisering av riksintresseanspråken i 3 kap miljöbalken behöver grunda sig på en förståelse för hur systemet kring anspråk på mark av riksintresse ursprungligen var tänkt att fungera. Följande text är ett utdrag ur Boverkets rapport Internationell förstudie av nationella anspråk i fysisk planering¹¹.

Det tidiga utredningsarbetet gällande statens anspråk på mark av nationellt intresse genomfördes som en dialog mellan nationell, regional och lokal nivå inom den fysiska riksplaneringen med början i slutet av 1960-talet. Syftet var att förbereda för etablering av stora produktionsanläggningar och infrastruktur av nationell betydelse, men samtidigt skydda viktiga natur- och kulturvärden från exploatering.

Dialogen hade formen av en rullande process enligt direktiv från central nivå med avrapportering från länsstyrelser och kommuner genom kommunöversikten, föregångaren till översiktsplanen. Processen kallades riksplaneormen.

Figur 3. Riksplaneormen.

Källa: Boverket

Avsikten var att processen kring riksintresseanspråken skulle fortsätta på detta sätt och genom fortsatt kunskapsuppbyggnad revidera anspråken.

¹¹ Internationell förstudie av nationella anspråk i fysisk planering, rapport 2020:29, Boverket.

I början av 1980-talet förändrades dialogen på så sätt att nu skulle den bedrivas inom ramen för kommunernas översiktliga planering. I dessa samråd skulle staten, genom länsstyrelsen, och kommunen komma överens om lämpliga avgränsningar, om behovet av planläggning eller kompletterande utredningsinsatser. Länsstyrelsen skulle vara den förmedlande länken till den nationella nivån. Men kommunernas översiktliga planering var ännu inte lagstiftad.

Både naturresurslagen (NRL) och den första versionen av plan- och bygglagen (ÄPBL) trädde i kraft 1987 och den fysiska riksplaneringen inordnades genom hushållningsbestämmelserna i NRL. En rad olika myndigheter fick i uppgift att ta fram anspråk på riksintressen utifrån de olika sektorsintressen som angavs i lagen.

Det kommunala planmonopolet befästes i ÄPBL och det nya planinstrumentet översiktsplanen skulle, i de delar där staten via länsstyrelsen och kommunen var överens om tolkningen av riksintresseanspråken, vara vägledande för efterföljande beslut. Översiktsplanen sågs som en förutsättning för att staten skulle kunna lämna över ansvaret för den fysiska planeringen till kommunerna. Samtidigt var översiktsplanen av grundläggande betydelse för genomförandet av den fysiska riksplaneringens intentioner.

Tanken var att de framtagna värdebeskrivningarna skulle uppfattas som anspråk, dvs ett utgångsbud i den fortsatta processen. Intresset uppstod först när påverkan från andra anspråk kom in i bilden och en avvägning och prioritering blev aktuell. Men det som hände i och med NRL:s införande var att de ansvariga myndigheterna utgick från de underlag som togs fram under 1970-talet. Det som ursprungligen var tänkt att fungera som en process i vilken det materiella innehållet med tiden förändrades och där mark- och vattenanvändningsfrågorna som bedömdes vara viktiga fortlöpande behandlades låstes fast i den tidens kontext. Brist på personella resurser inom länsstyrelser och kommuner har inneburit att den överenskommelse som skulle ske mellan kommun och stat, via länsstyrelsen, kring olika statliga intressen i översiktsplanen inte alltid kommit till stånd fullt ut.

Länsstyrelsernas synpunkter på processen kring riksintressena

Länsstyrelserna har en viktig funktion i att förmedla underlag och att föra ut kunskap kring riksintressena. Detta ska enligt ”förordning (1998:896) om hushållning med mark- och vattenområden” göras tidigt i planerings- och beslutsprocesser. Länsstyrelserna har i denna förstudie poängterat att det krävs mycket resurser för att hantera riksintressena i olika ärenden men också i processen då nya riksintressen ska tas fram eller då befintliga ska ändras. I det senare fallet för länsstyrelserna en dialog med berörd kommun när riksintressemyndigheten har remitterat underlaget till länsstyrelsen.

Länsstyrelserna trycker också på att det är viktigt att kommun och stat har en gemensam bild av tolkningen av riksintresseanspråken och att kommunen vägleds i att tolka beskrivningen av anspråken och inte fastna i den ungefärliga kartbilden. Här behöver kommunerna information om

värdena i anspråken, att de ska definieras i översiktsplanen i förhållande till den planerade användningen av mark- och vattenområden och att gränserna oftast inte är precisa.

I översiktsplanen möter kommunernas vision av utvecklingen av den fysiska miljön de statliga riksintresseanspråken och här görs sammanvägningar och prioriteringar mellan riksintressen. Här sker en diskussion mellan kommun och länsstyrelse om de statliga anspråken. I specifika fall underrättar länsstyrelsen berörda statliga myndigheter om resultatet av diskussion och hur kommunen formulerar sig i översiktsplanen om hur riksintressena ska tillgodoses.

Länsstyrelserna nämner tre verktyg som är viktiga i dokumentationen av behandlingen av riksintressen:

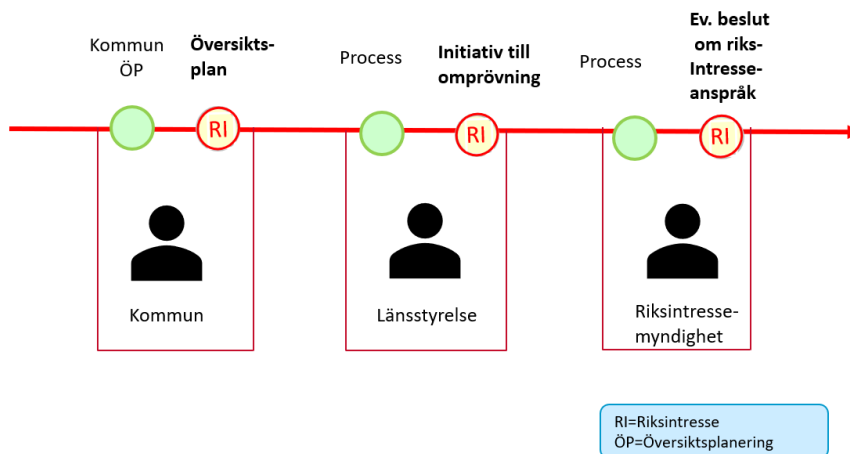
1. länsstyrelsernas underlag till planeringsstrategin som beskriver de förändringar som gjorts när det gäller riksintressen i en specifik kommun,
2. länsstyrelsens samrådsyttrande
3. länsstyrelsernas granskningsyttrande där länsstyrelsen anger om de har invändningar mot kommunens ställningstaganden i förhållande till riksintressena.

Information hanteras olika i olika processer

Länsstyrelserna ska förmedla informationen om statens riksintresseanspråk till kommunerna och delta i översiktsplaneringen för att diskutera anspråken. Kvittot på dialogen är länsstyrelsernas granskningsyttrande där de anger om staten har eventuella invändningar mot kommunens ställningstagande när det gäller hur de anser att riksintressena ska tillgodoses. Det är mot bakgrund av denna bedömning som den mest lämpliga mark- och vattenanvändning avgörs.

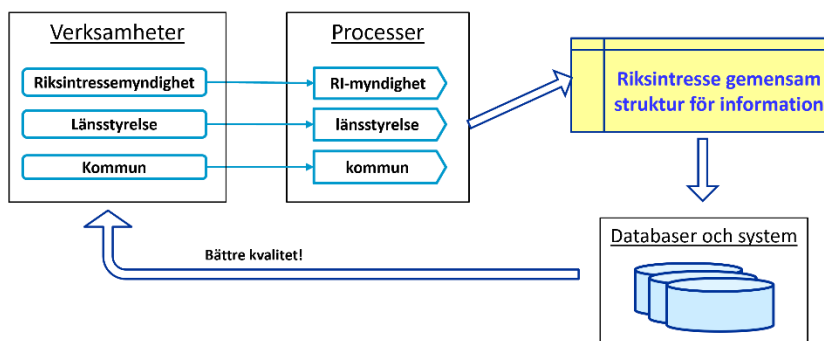
Den förenklade processbilden nedan beskriver hur riksintresseanspråk hanteras när riksintresseanspråket behöver ändras med anledning av att länsstyrelsen accepterat ställningstagande i ÖP angående intresset som avviker från riksintressemyndighetens beslut. Processen startar hos kommunen i översiktsplaneringen som sedan kan leda till att länsstyrelsen tar initiativ till omprövning av riksintresseanspråket. Processen avslutas med att riksintressemyndigheten tar beslut om ändring.

Figur 4. Processbild över riksintresse i översiktsplan

Hantering och flödet runt riksintresseanspråken följer olika rutiner inom respektive riksintressemyndighet och länsstyrelse. Digitaliseringen förutsätter en standardiserad struktur (informationsspecifikation). Bilden nedan beskriver hanteringen av riksintresseinformation mycket övergripande. Den visar hur informationsteknologi används som stöd för verksamheter när de utformar information om riksintressen. Samtliga verksamheter har sina egna processer och förutsätts behöva sina egna databaser och system för att klara sin uppgift. Detta är också en förutsättning för tillgängliggörande via en nationell åtkomstpunkt.

Figur 5. Hantering av riksintresseinformation

En gemensam informationsstruktur skapar en grund för ett nationellt system och utbyte av digital information. Ju bättre strukturen och den tillhörande begrepps- och informationsmodellen blir desto bättre blir kvaliteten i den verksamhet som myndigheten bedriver. Kvalitet i det här sammanhanget handlar om att ha åtkomst till rätt informationsmängder och om att versionshanteringen garanterar att man får med sig det aktuella materialet. Det handlar inte om innehållet i sig.

En genomgång och översyn av myndigheternas verksamheter, processer och informationshantering behöver genomföras för att nå fram till en

gemensam informationsspecifikation och ett effektivare arbetssätt. Informationsspecifikationen tydliggör sedan hur informationen ska utbytas.

Dataproduktspecifikation för kulturmiljövård, naturvård och friluftsliv

Riksantikvarieämbetet och Naturvårdsverket genomförde en egeninitierad förstudie för att beskriva förutsättningar för en gemensam informationsstruktur för de riksintresseanspråk som dessa myndigheter ansvarar för, det vill säga kulturmiljövård, naturvård och friluftsliv (se Bilaga). Utifrån detta arbete och tidigare regeringsuppdrag växte insikten om problemet med att alla riksintressemyndigheter använder olika informationsstrukturer för att beskriva riksintresseanspråk. Dessutom är kommunernas användning av informationen primärt uppbyggd kring ett geografiskt läge och tar inte i tillräckligt hög grad fasta på riksintressemyndigheternas beskrivningar av anspråken.

Naturvårdsverket, Riksantikvarieämbetet och Lantmäteriet har ett pågående arbete med en PoC för att testa utkastet till specifikation. Resultatet av denna PoC är ett viktigt underlag för att arbeta vidare med en specifikation för samtliga riksintressen.

Sammanfattning av arbetet med att harmonisera attributtabeller för riksintresseanspråk

Under 2021 tog Boverket fram ett första förslag på hur attributtabellerna för riksintresseanspråk skulle kunna harmoniseras för att underlätta användning och efterföljande planläggning.

Varje riksintressemyndighet har sina egna rutiner för att skapa attribut¹² till sina respektive riksintresseanspråk och det finns inga gemensamma standarder eller riktlinjer. Geometriernas attributtabeller skiljer sig åt. Detta ger ett rörigt intryck och gör det svårt för en användare att hitta det man söker.

En grundförutsättning för arbetet att harmonisera informationen om riksintresseanspråken har varit att det är frivilligt för respektive riksintressemyndighet att anpassa sina data efter Boverkets förslag. En annan har varit att ta fram ett förslag som omfattar de attribut som är gemensamma för de olika anspråken, men inte anpassa det som är specifikt för respektive anspråk. För djupare läsning finns förslaget presenterat i tabellformat¹³.

¹² Icke geografisk information för en geometri i GIS, oftast lagrad i en tabell och kopplad till geometrin med en unik identifierare.

¹³ Harmonisering av attributtabeller för riksintresseanspråk - tabeller. Dnr 3542/2021, Boverket.

Lärdomar från arbetet:

- Mycket av innehållet i tabellerna är detsamma, men strukturerat på olika sätt och med olika rubriker.
- Boverkets förslag på attributtabell stämmer både väl överens med den objektmodell som Naturvårdsverket och Riksantikvarieämbetet tagit fram i sin förstudie (se Bilaga) liksom den informationslagringsmodell, som används i deras pågående arbete med en dataproductspecifikation. Arbetena bekräftar varandra och stärker kunskapsunderlaget inför fortsatt arbete med informationsspecifikation och dataproduktspecifikation.

Under arbetets gång hölls en kontinuerlig dialog med Naturvårdsverket och Riksantikvarieämbetet. Förslaget som togs fram stämde också av med länsstyrelsen och riksintressemyndigheterna i två omgångar. Generellt såg man positivt på ansatsen och de nyttor arbetet kan medföra för användaren. Flera viktiga frågeställningar lyftes:

- Namnsättningen av filer behöver vara konsekvent, följa en känd konvention och så långt möjligt vara informativ utan att skapa långa filnamn.
- Varje fält behöver ges en datatyp som är standardiserad och därmed lika för olika system, oberoende av underliggande databas.
- Förslaget behöver vara flexibelt för att kunna anpassas till förändrade behov i framtiden. Det behöver finnas möjligheter att bygga på strukturen. Behoven som finns idag kan utvecklas och förändras och det är viktigt att den digitala strukturen kan hantera förändrade behov.
- Länskod kan vara mer komplicerad för riksintresseanspråk inom vattenområden. Länskod bör därför inte anges för riksintresseanspråk som finns i havet.
- Riksintressen som omfattas av sekretess kan behöva ha sin egen utformning.

Bilaga Förutsättningar för gemensam informationsstruktur för riksintressen, Naturvårdsverket och Riksantikvarieämbetet

SWEDISH ENVIRONMENTAL PROTECTION AGENCY

SWEDISH NATIONAL HERITAGE BOARD
RIKSANTIKVARIÉÄMBETET

	SLUTRAPPORT FÖRSTUDIE
	2022-01-17 Ärenden: NV-01808-21

Förutsättningar för gemensam informationsstruktur för riksintressen

Beställare/Beställarombud

Christian Haglund, enhetschef Samhällsplaneringsenheten, Naturvårdsverket
Miranda Ternald, enhetschef Enheten för kulturmiljöinformation,
Riksantikvarieämbetet

Uppdragsledare

Per Lindqvist, Riksantikvarieämbetet, Enheten för kulturmiljöinformation
Kenneth Zetterberg, Naturvårdsverket, konsult

Innehåll

1.	SYFTE MED FÖRSTUDIEN	4
2.	BAKGRUND	4
3.	ARBETETS UTFÖRANDE	5
4.	GENOMFÖRDA ANALYSER	6
4.1.	Intervju med kommunala planhandläggare och planchefer	6
4.2.	Dialog med handläggare av Riksintressen på Naturvårdsverket och Riksantikvarieämbetet	6
4.3.	Dialog med handläggare på Länsstyrelsen	6
4.4.	Studier av lagtexter	6
4.5.	Studie av vägledning	6
4.6.	Analys av befintliga informationsstrukturer	7
4.7.	Analys av översiktsplan	7
5.	RESULTAT AV ANALYSER	7
5.1.	Resultat av intervjuer med kommuner	7
5.1.1.	Generella upptäckter	8
5.1.2.	Upptäckter inom förstudiens uppdragsområde	8
5.1.3.	Upptäckter utanför förstudiens intresseområde	9
5.2.	Processkarta	9
6.	FÖRSLAG PÅ LÖSNING	11
6.1.	Svenskt ramverk för digital samverkan	11
6.2.	Resonemang om lösningen	11
6.3.	Förslag på vision (mål)	12
6.4.	Konceptuell lösning	12
6.4.1.	Problembeskrivning – GIS-förmåga saknas	12
6.4.2.	Lösningförslag	13
6.4.3.	Problembeskrivning – GIS-förmåga	13
6.4.4.	Lösningförslag	13
6.5.	Nationell anslutningspunkt	14
6.6.	Objektmodell	15
6.7.	Tillgängliggörande av olika versioner av information	18
6.8.	Grunddata och ärendedata	18
7.	FÖRSLAGEN I ETT STÖRRE PERSPEKTIV	20
8.	EFFEKTER OCH NYTTOR AV FÖRSLAGEN	21
9.	RISKER MED FÖRSTUDIENS FÖRSLAG	23
10.	ALTERNATIVA VÄGVAL FÖR INFÖRANDE	24
10.1.	Etablering av lösningen	24
10.2.	Val av infrastruktur för tillgängliggörande	25

10.3.	Riksintresseinformation som grunddata	25
11.	REKOMMENDATIONER	25
11.1.	Etablering av lösningen	25
11.2.	Riksintresseinformation som grunddata	25
11.3.	Val av infrastruktur för tillgängliggörande	26
11.4.	Återkoppling från kommunens översiktsplan	26
11.5.	Övriga rekommendationer	26
12.	ERFARENHETER OCH LÄRDOMAR	26
12.1.	Frivillig samverkan	26
12.2.	Lyssna på "hantverkarna"	27
12.3.	Samla handläggare	27
12.4.	Tydligt och begränsat scope	27
12.5.	Nära dialog med Boverket	27
12.6.	Nära dialog med Lantmäteriet	28
12.7.	Steg-för-steg-planering	28
	BILAGA 1	29
	BILAGA 2	36
	BILAGA 3	42

1. Syfte med förstudien

Syftet med denna förstudie var:

- Att analysera dagens informationsstruktur för riksintresseanspråk för Naturvård, Friluftsliv och Kulturmiljö
- Att ta fram förslag på lösning för harmoniserat tillgängliggörande och hantering av information om riksintresseanspråk för dessa riksintressetyper
- Att ta fram utkast till dataproduktspecifikation för lösningsförslaget
- Att undersöka möjligheterna att ha en ensad och gemensam informationsstruktur för Naturvårdsverket och Riksantikvarieämbetet
- Att ge förslag på vägval för realisering av lösning
- Att ge rekommendation för hur lösningen kan skalas upp

2. Bakgrund

Under 2020–2021, utifrån ett regeringsuppdrag¹, genomförde Riksantikvarieämbetet, Naturvårdsverket, Energimyndigheten, Tillväxtverket och Trafikverket en översyn av sina respektive riksintresseanspråk. Boverket samordnade regeringsuppdraget.

I uppdraget ingår att:

- *se över och precisera kriterierna för vilka områden som ska anses vara av riksintresse enligt 3 kap. 6–8 §§ miljöbalken, och*
- *utvärdera om de nuvarande anspråken på områden av riksintresse enligt 3 kap. 6–8 §§ miljöbalken motsvarar de kriterier som tas fram och ta ställning till om dessa anspråk behöver ändras.*

Sammantaget ska översynen leda till en kraftig minskning av såväl antalet anspråk på områden av riksintresse som dessa områdens samlade areella utbredning.

I arbetet växte insikten om problemet med att alla riksintressemyndigheter använder olika informationsstrukturer för att beskriva riksintresseanspråk, informationen är primärt uppbyggd ur ett geodataperspektiv och inte ur ett användarperspektiv. Vidare finns informationen på olika ställen vilket skapar en otydlighet avseende vilken information som är gällande. Handläggare på Riksantikvarieämbetet och Naturvårdsverket förslog att genomföra en förstudie för att se på möjligheten att skapa en gemensam informationsstruktur.

Miljöbalkens 3 kapitel² syftar till att styra hushållningen av mark- och vattenanvändning i landet. Vilka myndigheter som ansvarar för att ange områden som enligt myndigheternas bedömning är av riksintresse enligt tredje kapitlet

¹ Regeringen, Uppdrag att se över kriterierna för och anspråken på områden av riksintresse, <https://www.regeringen.se/4a36af/contentassets/2cba3439fefa4d6d8a26385da920b224/uppdrag-att-se-over-kriterierna-for-och-anspraken-pa-omradena-av-riksintresse.pdf>

² Regeringen, Miljöbalken 3 kapitel, Grundläggande bestämmelser för hushållning med mark- och vattenområden, https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/miljobalk-1998808_sfs-1998-808

miljöbalken framgår av förordning (1998:896) om hushållning med mark- och vattenområden, hushållningsförordningen³.

Riksintresse för	Ansvarig myndighet
Rennäringen	Sametinget
Yrkesfisket	Havs- och vattenmyndigheten
Naturvården	Naturvårdsverket och Havs- och vattenmyndigheten inom sina ansvarsområden
Friluftslivet	Naturvårdsverket och Havs- och vattenmyndigheten inom sina ansvarsområden
Kulturmiljövärden	Riksantikvarieämbetet
Fyndigheter av ämnen eller material	Sveriges geologiska undersökning
Anläggningar för industriell produktion	Tillväxtverket
Anläggningar för energiproduktion och energidistribution	Statens energimyndighet
Anläggningar för slutlig förvaring av använt kärnbränsle och kärnavfall	Strålsäkerhetsmyndigheten
Anläggningar för kommunikationer (trafiklagen)	Trafikverket
Anläggningar för kommunikationer (elektronisk)	Post- och telestyrelsen
Anläggningar för avfallshantering	Naturvårdsverket
Anläggningar för vattenförsörjning	Havs- och vattenmyndigheten
Totalförsvarets anläggningar	Försvarsmakten och Myndigheten för samhällsskydd och beredskap inom sina ansvarsområden

Utöver detta pekar miljöbalkens 4 kapitel ut särskilda bestämmelser för hushållning med mark och vatten för vissa områden.

3. Arbetets utförande

Förstudien har genomförts och finansierats av Naturvårdsverket och Riksantikvarieämbetet i samverkan. Myndigheterna har löpande delat information, genomfört gemensamma arbeten och fört dialog om resultaten med Boverket.

På grund av rådande pandemi har arbetet utförts på distans via digitala videomöten. Ett fysiskt möte har genomförts.

³ Regeringen, Förordning (1998:896) om hushållning med mark- och vattenområden, https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/forordning-1998896-om-hushallning-med-mark-_sfs-1998-896

Arbetet har utförts av Per Lindqvist, Riksantikvarieämbetet, Kenneth Zetterberg, Naturvårdsverket och Anna Halvarsson, Naturvårdsverket.

Vid några tillfällen har möten med berörda enhets- och avdelningschefer från RAÄ och NV genomförts. Dessa har syftat till att sprida information om pågående arbete, nya kunskaper och insikter samt rådgivning och överenskommelser om riktning i det fortsatta arbetet.

4. Genomförda analyser

4.1. Intervju med kommunala planhandläggare och planchefer

Genom dialog med SKR har förfrågan att delta i förstudiens intervjuer skickats ut till SKR:s planchefsnätverk. Förstudien har därefter genomfört fem intervjuer med kommunala planhandläggare och planchefer. Kommuner som intervjuats motsvarar både stor och liten kommun, kommun i norra respektive södra delen av landet.

Förstudien upplevde redan vid fjärde intervjun att de svar som gavs liknade redan kända svar från tidigare intervjuade kommuner. Efter femte intervjun beslutade förstudien att inte genomföra fler intervjuer, eftersom det bedömdes att dessa inte skulle ge någon ny kunskap eller insikt.

4.2. Dialog med handläggare av Riksintressen på Naturvårdsverket och Riksantikvarieämbetet

Flera möten och workshops, både enskilda och i samverkan mellan myndigheterna, har genomförts med handläggare av riksintressen på Naturvårdsverket och Riksantikvarieämbetet. Initiala aktiviteter utgick ifrån att bygga upp förstudiens kunskaper och analysera dagens utmaningar, arbetssätt och informationsstrukturer. Senare aktiviteter har fokuserat på att presentera förslag på lösning samt finkalibrera lösningsförslag.

4.3. Dialog med handläggare på Länsstyrelsen

Flera möten med handläggare på Länsstyrelsen har genomförts, i syfte att bygga upp förstudiens kunskaper och analysera dagens arbetssätt och informationsstrukturer. Förstudien förslag på lösning har också presenterats.

4.4. Studier av lagtexter

Miljöbalkens 3 och 4 kapitel har i detalj studerats av förstudien.

4.5. Studie av vägledning

Boverkets vägledning för nationella myndigheters underlag, beslut och redovisning rörande anspråk på riksintressen i 3 kap. miljöbalken⁴ har studerats av förstudien, likaså respektive myndighets vägledningsmaterial.

⁴ Boverket, Vägledning för nationella myndigheters underlag, beslut och redovisning rörande anspråk på riksintressen i 3 kap. miljöbalken,

<https://www.boverket.se/contentassets/14b52a33580944c6b9358dfd4bd3b713/vagledning-for-riksintressemyndigheter.pdf>

4.6. Analys av befintliga informationsstrukturer

Förstudien har i detalj analyserat informationsstrukturer för riksintressena Naturvård, Friluftsliv och Kulturmiljövård. I analysen har även ingått att analysera respektive myndighets beslutsinformation, värdebeskrivningar, arbetsprocesser, ansvar och roller. Urvalskriterier och sektorsbeskrivningar för respektive riksintressemyndighet har studerats. Speciellt för kulturmiljövård har fördjupad analys gjorts av informationsstrukturerna i de olika länsstyrelsernas kunskapsunderlag⁵.

4.7. Analys av översiktsplan

Förstudien har gjort en djupare analys av Sundsvalls pågående översiktsplanering⁶. Analysen har skett i samband med uppdraget där Naturvårdsverket och Boverket studerar översiktsplanens informationsstrukturer och processer.

5. Resultat av analyser

5.1. Resultat av intervjuer med kommuner

Grundläggande för intervjuerna med kommuner var att få kommunernas syn på tre påståenden/teser. Förstudien ville testa om dessa teser stämde.

Teser som testades:

- *Det är utmanande att **hitta** information om riksintressen*
- *Det är utmanande att **förstå** riksintresseinformation*
- *Det är utmanande att **tillämpa** riksintresseinformation*

Analysen av intervjuerna gav följande bedömning av teserna:

- Det är utmanande att **hitta** information om riksintressen
 - **Förtydligande:** Det är utmanande att hitta *rätt* information om riksintressen
 - **Förtydligande:** Det är utmanande att veta och riksintresseinformation som används är giltig eller om det finns nyare information
 - **Bekräftad:** Länkar till värdebeskrivningar fungerar inte – svårt att hitta den
 - **Bekräftad:** Det finns olika värdebeskrivningar för samma riksintressen (kunskapsunderlagen används som om de är de faktiska beslutstexterna)
- Det är utmanande att **förstå** riksintresseinformation
 - **Bekräftad:** Det är svårt att tolka gränsen för ett riksintresseanspråk (texter och språk som används i informationen upplevdes inte utmanande att förstå)

⁵ Kunskapsunderlagen - regionala fördjupningsmaterial om ett riksintresseanspråk

⁶ Sundsvalls kommun, Pågående översiktsplanering, <https://sundsvall.se/samhallsplanering-och-trafik/samhallsbyggnad-och-planering/oversiktsplan/pagaende-oversiktsplanering/>

- Det är utmanande att **tillämpa** riksintresseinformation
 - **Bekräftas** av att till exempel riksintressen enligt kap 4 i Miljöbalken är för stora och generella med otydliga avgränsningar, samt att det är utmanande att jämföra olika riksintresseanspråk inom samma område

5.1.1. Generella upptäckter

Intervjuerna med kommunerna gav generella upptäckter som bidrar till förstudiens övergripande förståelse:

- Det finns kommuner som inte har egen GIS-förmåga utan köper detta som tjänst vid behov (informationen hanteras av en tredje man, handläggaren konsumerar bara det som visas)
- Kommuner med egen GIS-förmåga, laddar hem riksintresseinformation och utgår oftast i sitt arbete från den egna kopian. Uppdateringar i originalet uppmärksammas inte alltid.
- Kommuner gör ofta exakta bedömningar av gränser men länsstyrelser och riksintressemyndigheter gör mer ungefärliga
- Texterna i riksintresseinformationen är inte svåra att förstå (avseende analyserade riksintressetyper från Naturvårdsverket och Riksantikvarieämbetet)

Förstudiens analys av dialogen med kommunerna gav reflektionen att:

- Kunskapen om Riksintressen som instrument/system är generellt låg

5.1.2. Upptäckter inom förstudiens uppdragsområde

Inom förstudiens uppdragsområde gav intervjuerna följande insikter och upptäckter:

- Kommunens arbete utgår primärt utifrån kartan och därefter värdebeskrivningar
- Riksintresseinformation används både i översiktsplan, detaljplan och dagligt arbete med bygglov
- Värdebeskrivningarna används för förståelsen av riksintresseanspråket
- Det finns planhandläggare som inte läser värdebeskrivningarna för att länkar inte fungerar och det är osäkert var ”rätt” värdebeskrivning finns.
- Riksintressemyndigheten skapar värdebeskrivningar. Utöver det har till exempel länsstyrelsen fördjupande kunskapsunderlag. Ibland skiljer sig dessa åt. Kommunen vet då inte vilken av texterna som ska följas.
- Länsstyrelsernas fördjupande underlag har olika strukturer och uppbyggnad
- Kommunen arbetar utifrån sin översiktsplan men om ett riksintresse revideras kan det leda till motstridigheter i antagen plan
- Riksintresseinformation (värdebeskrivningar) förkortas och skrivs in i översiktsplanen. I stället bör översiktsplanen peka på värdebeskrivningen och i översiktsplanen bör text finnas om hur kommunen avser tillgodose riksintresset
- Det är av stort värde för kommuner om värdebeskrivningen beskriver risken/hotet för ett riksintresse samt vad som kan göras för att ge rätt skydd

- Det skulle vara till stor nytta om information om eventuella domar kopplade till ett riksintresseanspråk fanns lättillgängligt

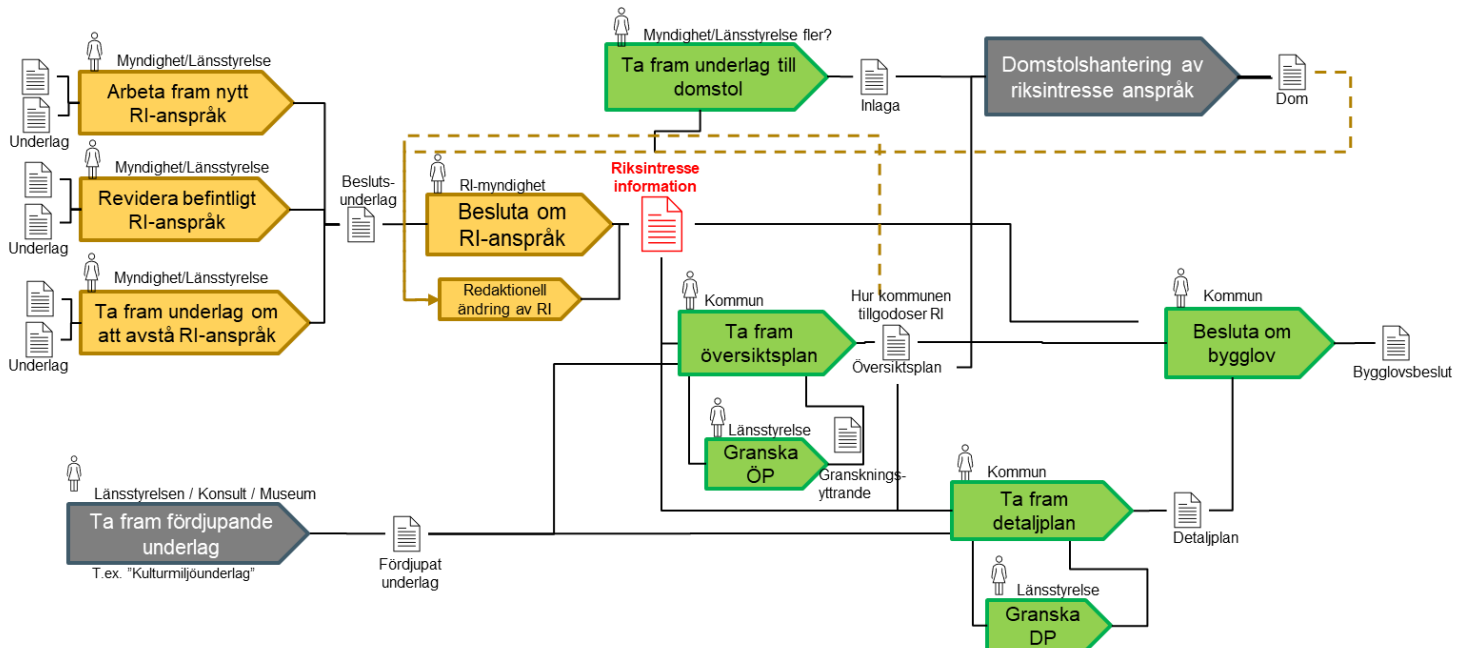
5.1.3. Upptäckter utanför förstudiens intresseområde

Från intervjuerna med kommunerna framkom insikter och upptäckter som ligger utanför uppdragets område:

- Riksintressen enligt kap 4 Miljöbalken utgör oftast stora ytor och är dåligt avgränsade. Värdebeskrivningarna ger inte tillfredsställande avgränsningar. Detta leder bland annat till att riksintresset inte tillämpas. (Exempel Högexploaterad kust sträcker sig 15 km in över land – i stadskärnor som inte har kust) – riksintresset tappar trovärdighet och tillämpas inte.
- ”Kapitel 4 riksintressen” behöver ses över och uppdateras. Det finns många som är mycket gamla och bitvis felaktiga och inaktuella – riksintresset tappar trovärdighet och tillämpas inte
- Flera kommuner upplever att det i riksintresset läggs in extra yta som skydd. Utöver detta läggs därpå ytterligare skydd – ”buffer på buffer”.
- Ett generellt viktningssystem mellan olika Riksintressen i ett område skulle ge kommuner ett bra stöd.
- Vissa länsstyrelser ger inte kommunerna vägledning i hur de ska vikta eller förhålla sig till och mellan olika riksintressen. Kommunen får göra om och gissa om det gör rätt. Detta beskrivs som ”Sänka skepp” eller ”Gissa – Spring”. De kommuner som har tillgång till expertkunskaper (kommunekolog eller kommunantikvarie) får stort stöd av dessa i tillämpningen av riksintressen.

5.2. Processkarta

En viktig nyckel för att bygga kunskap och förståelse om behoven och kraven på en informationsstruktur för riksintressen är att förstå processerna som producerar och konsumerar riksintresseinformation. Nedan i Figur 1 visas förstudiens resulterande processkarta. Förstudien har inte funnit någon motsvarande befintlig processkartläggning att utgå ifrån. I och med att det inte i detalj är styrt hur riksintresseinformation ska hanteras har olika riksintressemyndigheter, länsstyrelser och kommuner utvecklat egna anpassade arbetssätt. Processkartan nedan är därför en tolkning med förenklingar och generaliseringar.

Figur 1, processer som hanterar riksintresseinformation

Beskrivning av processkarta

- Gula processfigurer beskriver producerande processer som utvecklar riksintresse grunddata, se kapitel 6.8 nedan.
- Gröna processfigurer beskriver konsumerande processer som använder riksintresse grunddata och utvecklar ärendedata kopplad till grunddata.
- Gråa processfigurer beskriver processer som har betydande påverkan.
- Rött informationsobjekt avser Riksintresse grunddata.
- Guld/gul streckad linje beskriver behov/önskemål.

6. Förslag på lösning

Med utgångspunkt i de analyser och studier som gjorts har förstudien tagit fram ett resonemang om lösning för harmoniserad informationsstruktur och ett konkretare förslag på vision för lösning. Utöver det har förstudien tagit fram övergripande konceptuella lösningsmönster för stor och liten kommun och förslag på objektmodell. I BILAGA 1 återfinns detaljerad objektmodell med fältbeskrivningar. Notera att objektmodell och fältbeskrivningar bör ses som förslag, justeringar kan behöva göras på fältnivå.

6.1. Svenskt ramverk för digital samverkan

Förslaget som förstudien har arbetat fram utgår, utöver tidigare beskrivna analys och studie, också från DIGG:s Svenskt ramverk för digital samverkan⁷, specifikt används nedan redovisade principer med utpekade rekommendationer:

- Öppna upp
 - Använd standarder i första hand
 - Tillgängliggör information på ett transparent och standardiserat sätt
 - Erbjud ändamålsenlig åtkomst till registerinformation
 - Beskriv bastjänster och dess information
- Återanvänd från andra
 - Återanvänd nationella och internationella byggblock
 - Skapa kataloger med innehåll för återanvändning
 - Använd befintliga tjänster i första hand
- Se till att information och data kan överföras
 - Säkerställ dataportabilitet för privatpersoner och företag
 - Erbjud gränssnitt som möjliggör inflöde av strukturerad data
 - Använd strukturerad information i processen
- Sätt användaren i centrum
 - Erbjud digitala kanaler som huvudalternativ
 - Där det går ska digital kanal vara det enda alternativet
 - Erbjud gränssnitt och tillgång till information och regelverk
- Ha helhetssyn på informationshantering
 - Informationshanteringen ska säkerställa informationen genom hela värdekedjan
 - Erbjud öppen data
 - Hämta information vid källan
 - Skapa kontroll över era informationsresurser

6.2. Resonemang om lösningen

Med utgångspunkt från ovanstående förutsättningar, kunskaper, insikter och upptäckter har förstudien följande resonemang för lösning. (Med begreppet riksintresseinformation avses i detta dokument kartinformation, värdebeskrivningar och metadata.)

⁷ DIGG, Svenskt ramverk för digital samverkan, <https://www.digg.se/utveckling-av-digital-forvaltning/svenskt-ramverk-for-digital-samverkan>

- *Konsumenter av riksintresseinformation (till exempel kommuner) behöver kunna vara säkra på att de använder ”rätt” information*
 - För konsumenter ska det inte finnas olika beskrivningar av ett riksintresseanspråk.
- *Konsumenter av riksintresseinformation (till exempel kommuner) måste lätt kunna få tag på ”korrekt” information*
 - För konsumenter ska det lätt framgå om en informationsmängd för riksintresse är aktuell eller om det finns nyare och mer uppdaterad information
- *Informationen måste vara tillgänglig och användbar i konsumenternas arbete*
 - Informationens struktur och utformning behöver vara anpassad för de konsumerande aktörernas behov
 - Informationen behöver vara tillgänglig i de konsumerande aktörernas ordinarie verksamhetsstödsystem
- *All information om riksintressen behöver finnas tillgänglig från en plats*
 - De konsumerande aktörerna ska uppleva trygghet i att all aktuell riksintresseinformation finns tillgänglig vid en plats
- *För att få ett rättssäkert system behöver länsstyrelser och myndigheter beskriva riksintressen på samma sätt*
 - Olika aktörer som producerar riksintresseinformation behöver använda samma informationsstruktur

6.3. Förslag på vision (mål)

Förslaget på lösning utgår ifrån en föreslagen vision för tillgängliggörande och hantering av information om riksintresseanspråk:

- All information om alla riksintresseanspråk görs tillgängligt via en plats
- All information om riksintresseanspråk lagras och utbyts i strukturerad form
- Riksintresseanspråk beskrivs på ett gemensamt sätt – använder samma informationsstruktur
- Delar av riksintresseanspråkinformationen kan ”plockas ut” digitalt och användas i olika sammanhang och situationer

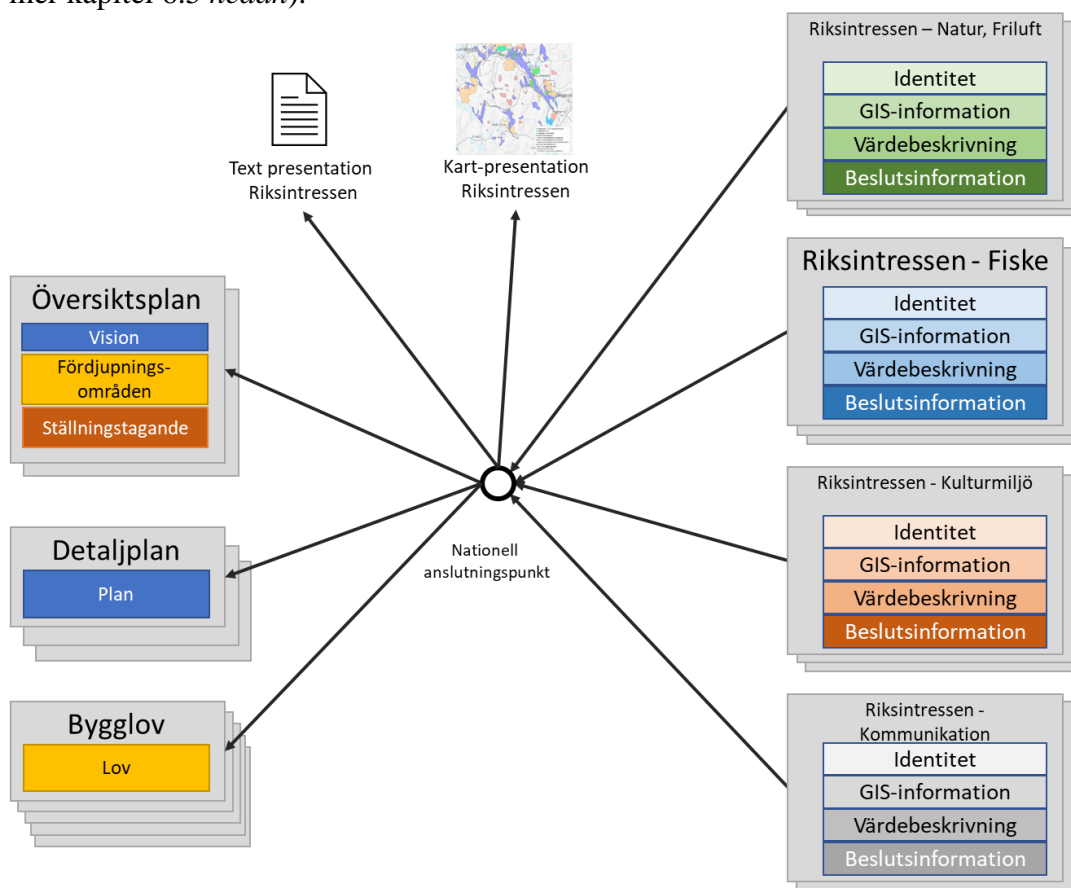
6.4. Konceptuell lösning

6.4.1. Problembeskrivning – GIS-förmåga saknas

Förstudiens förslag till lösning har bland annat utgått ifrån att det finns konsumerande offentliga aktörer (kommuner) som idag inte har egen GIS-förmåga. Med det menas att kommunen inte har egna resurser som arbetar med GIS-frågor, kommunen har heller inte egen teknisk infrastruktur för GIS-arbete. Kommuner som saknar egen GIS-förmåga löser det antingen genom att samverkansavtal med grannkommuner som har GIS-förmåga, eller genom upphandlad ramavtalsleverantör som ger motsvarande förmåga. Effekten av detta är att dessa kommuner inte har egen förmåga att digitalt (maskin-till-maskin) ta del av riksintresseinformation och blir beroende av att en tredje part har tillräcklig kunskap om riksintresseinformation för att tillse att rätt information finns i deras system.

6.4.2. Lösningförslag

Figur 2, *Konsument utan egen GIS-förmåga* nedan, visar konceptuell lösning för hur olika riksintressetyper som använder samma informationsstruktur, kan göra riksintresseinformationen tillgänglig via en nationell anslutningspunkt. Kommunen kan i översiktsplan och detaljplan referera till rätt och aktuell riksintresseinformation (se mer i kapitel 7 *Förslagen i ett större perspektiv*, 7 nedan). Bygglovshandläggare på kommunen kan vid behov ta del av riksintresseinformation via tjänster vid den nationella anslutningspunkten (se mer kapitel 6.5 nedan).

Figur 2, *Konsument utan egen GIS-förmåga*

6.4.3. Problembeskrivning – GIS-förmåga

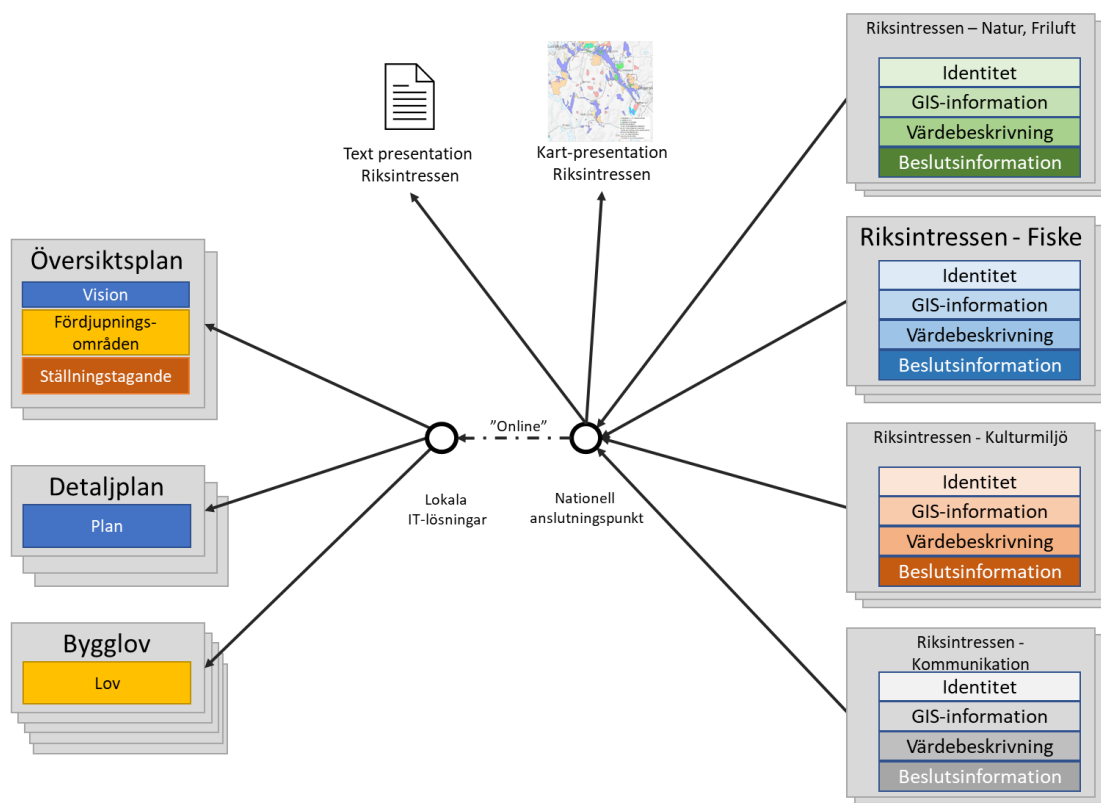
Det kan vara utmanande för en GIS-samordnare i en kommun som hämtar hem informationen, eftersom det förutsätter att denna har koll på och har kunskap om riksintresseinformationen. Alternativet är att det är handläggaren själv som hämtar informationen från en lämpligt bedömd källa.

6.4.4. Lösningförslag

För konsumerande aktörer (kommuner) som har egen GIS-förmåga visas en konceptuell lösning i Figur 3, *Konsument med egen GIS-förmåga*, nedan. Figuren visar hur den lokala tekniska infrastrukturen "online" via API:er⁸ löpande hämtar rätt och aktuell riksintresseinformation. Detta arbetssätt skiljer sig från dagens system där det är vanligt att kommuner "tankar hem" en egen

⁸ API, Application Program Interface, fritt översatt: maskin-till-maskingränssnitt

kopia av riksintresseinformation som arbetet sedan utgår ifrån, se kapitel 5.1.1 ovan.

Figur 3, Konsument med egen GIS-förmåga

6.5. Nationell anslutningspunkt

Förstudien föreslår att EN nationell anslutningspunkt används för tillgängliggörande av riksintresseinformation. Med tillgängliggörande menas här att informationen i första hand är tillgänglig via maskin-till-maskin-gränssnitt (API:er). Den nationella anslutningspunkten har även tjänster för enkel sökning och grafisk visning av kartor och textuell information.

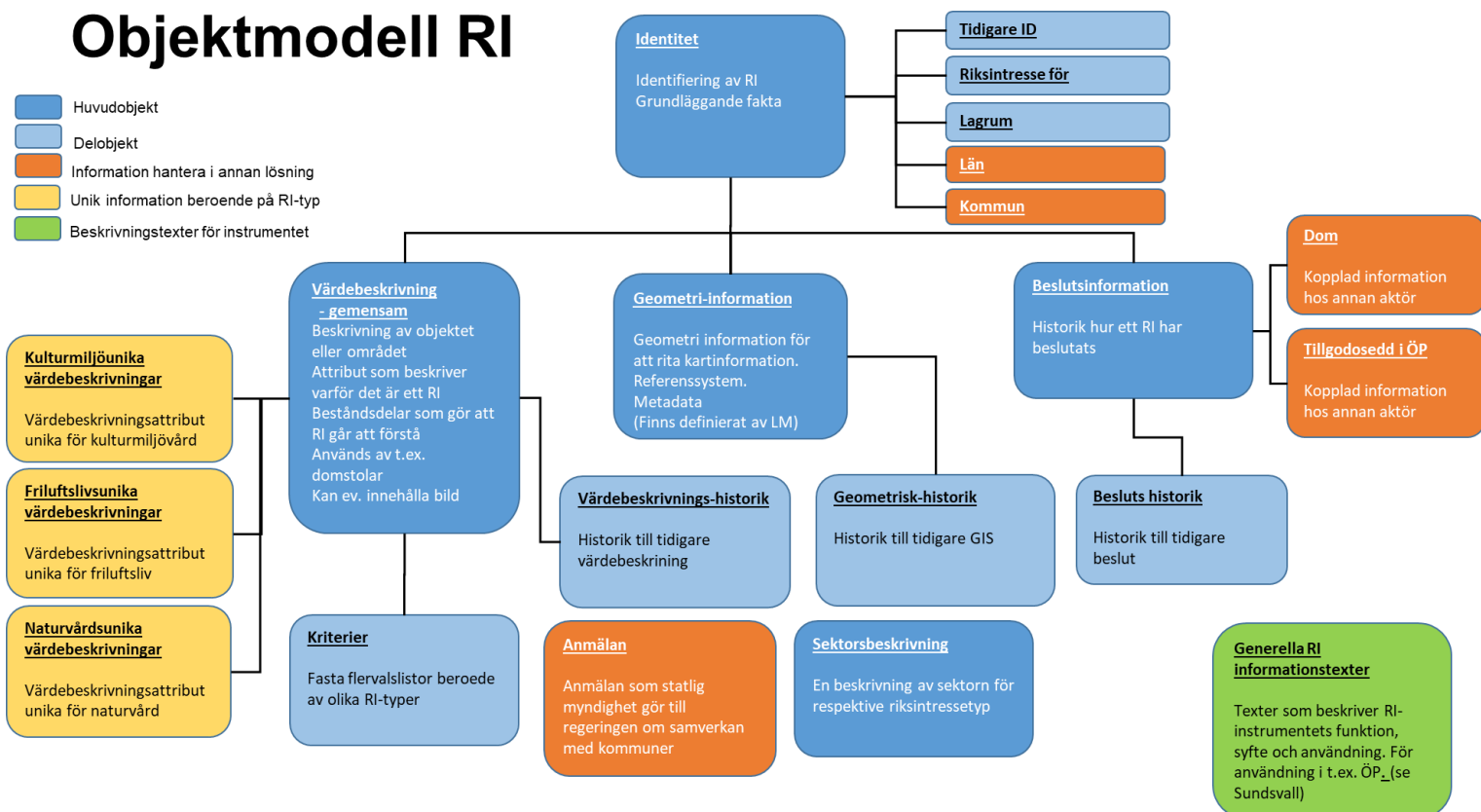
Den nationella anslutningspunkten är en samlande plats för tillgängliggörande av riksintresseinformation. Lagring av källinformationen kan ske på annan plats om det anses mer lämpligt. Lantmäteriet beskriver en arkitektur för datavärdskap⁹ som kan vara mycket intressant att använda. Denna lösning kan ge myndigheter som saknar API-förmåga¹⁰, möjlighet att tillgängliggöra riksintresseinformation samtidigt som myndigheter med API-förmåga kan nyttja denna. Många kommuner har behov av att etablera en egen API-förmåga men detta förväntas inte bli etablerat för alla kommuner inom rimlig tid.

⁹ Lantmäteriet, Nationellt tillgängliggörande av geodata i Samhällsbyggnadsprocessen (2019), sid 27, https://www.lantmateriet.se/contentassets/50c7b8feec4744e5a0fa2ffaf0ea07ec/519-2018_2889-slutrapport-samhallsbyggnadsprocessen.pdf

¹⁰ Teknisk-, verksamhetsmässig- och juridisk förmåga att publicera data och information via maskin-till-maskin-gränssnitt

6.6. Objektmodell

Figur 4, *Föreslagen objektmodell* nedan, visar förstudiens resulterande förslag på objektmodell för informationsmängden Riksintresseanspråk. Objektmodellen är inte att se som ett förslag på en teknisk databasmodell. Vid realisering av objektmodellen kan det finnas goda tekniska skäl till att skapa en databasmodell som har en annan struktur, dock utan att påverka relationerna till objekten enligt figuren och beskrivningarna nedan.

Figur 4, Föreslagen objektmodell

Huvudobjekt	Objekt som är grundläggande
Identitet	Objektet syftar till att lagra identitet för unik igenkänning av riksintresseanspråk
Beslutsinformation	Objekt syftar till att löpande lagra information om vem, vad, när och varför beslut om riksintresse tagits
Geometriinformation	Objekt syftar till att lagra information om de grafiska geometrier som lagras för visning i kartor
Värdebeskrivning	Objektet syftar till att lagra standardiserade informationsfält för värdebeskrivning av riksintresseanspråk - objektet eller området. Attribut som beskriver varför det är ett riksintresseanspråk. Beståndsdelar som gör att riksintresseanspråket går att förstå
Sektorsbeskrivning¹¹	En beskrivning av sektorn för respektive riksintressetyp.

Delobjekt	Objekt som detaljerar huvudobjekt
Tidigare ID	Tidigare använda identiteter för riksintresseanspråk. Objektet behövs för att skapa spårbarhet till äldre informationsmaterial
Riksintresse för	Lista över olika sektorer för riksintressen. Detta delobjekt kan komma att kallas Riksintressetyper (exempel: kulturmiljövård, naturvård eller friluftsliv)
Lagrum	Lista över olika lagrum som styr utpekandet av riksintresseanspråk
Kriterier¹²	Lista över fasta kriterier för riksintresseanspråk
Värdebeskrivningshistorik	Tidigare versioner av värdebeskrivning
Geometrihistorik	Tidigare versioner av geometriinformation
Beslutshistorik	Tidigare versioner av beslutsinformation

¹¹ Sektorsbeskrivning, Boverket, Vägledning för nationella myndigheters underlag, beslut och redovisning rörande anspråk på riksintressen i 3 kap. miljöbalken, sid 3,

<https://www.boverket.se/contentassets/14b52a33580944c6b9358dfd4bd3b713/vagledning-for-riksintressemyndigheter.pdf>

¹² Kriterier, Boverket, Vägledning för nationella myndigheters underlag, beslut och redovisning rörande anspråk på riksintressen i 3 kap. miljöbalken, sid 2,

<https://www.boverket.se/contentassets/14b52a33580944c6b9358dfd4bd3b713/vagledning-for-riksintressemyndigheter.pdf>

Riksintressetypsunikinformation	Olika riksintressetyper har unika behov av attribut för beskrivning av anspråk.
Kulturmiljöunik värdebeskrivning	Unika attribut för anspråk av riksintresse för kulturmiljö.
Friluftslivsunik värdebeskrivning	Unika attribut för anspråk av riksintresse för friluftsliv.
Naturvårdsunik värdebeskrivning	Unika attribut för anspråk av riksintresse för naturvård.

Annan refererad information	Information från annan informationsmängd som används eller refereras till
Län	Information om län (behöver kunna beskrivas med länsnamn, länskod och/eller länsbokstav)
Kommun	Information om kommun (behöver kunna beskrivas med kommunnamn eller kommunkod)
Dom	Om ett anspråk av riksintresse bestrids, avgörs frågan i domstol. När så skett finns behov av att kunna veta att det finns en dom och var det går att ta del av domen.
Tillgodosedd i översiktsplan	Om ett anspråk för riksintresse är hanterad i en kommuns översiktsplan (eller i regionplan) finns behov av att veta i vilken översiktsplan. Om kommunen i översiktsplanen bestrider ett riksintresseanspråk i någon form finns behov av att även detta kan spåras från grunddata.
Anmälan	Statlig myndighet anmäler till regeringen om behov av beslut att kommun ska redovisa hur riksintresse ska tillgodoses ¹³

Generella riksintressetexter¹⁴	Olika texter som beskriver riksintresseinstrumentet
Hur beslutas om riksintresseanspråk	Generell text som beskriver beslut om anspråk
Innebörden av ett riksintresseanspråk	Generell text som beskriver innebörden av att ett område är utpekad som riksintresseanspråk.

Mer detaljerad beskrivning av objektmodellen och dess delar finns i BILAGA 1.

¹³ Riksdagen, Miljöbalken (1998:808) 3 kap 14 §, https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/miljobalk-1998808_sfs-1998-808

¹⁴ Beskrivningstexter syftar till att i många sammanhang behöver riksintresseinstrumentet beskrivas – hur det fungera och dess syfte. För dessa ändamål finns standardiserade texter.

6.7. Tillgängliggörande av olika versioner av information

Information om riksintresseanspråk används och refereras bland annat i kommuners översiktsplaner. För översiktsplaner rekommenderas i Boverkets vägledningar en uppdateringsfrekvens på 4 år – varje mandatperiod¹⁵. Vid tillfällen när ett riksintresseanspråks information uppdateras behöver tidigare version av informationen fortsatt finnas tillgänglig. Detta för att översiktsplaner har referenser till den tidigare versionen av riksintresseanspråket. Kommuner bedömer om justeringen av riksintresseinformationen är skäl för att uppdatera översiktsplanen. Krav finns därmed att tillgängliggörandet av riksintresseinformation även behöver hantera äldre versioner av informationen.

6.8. Grunddata och ärendedata

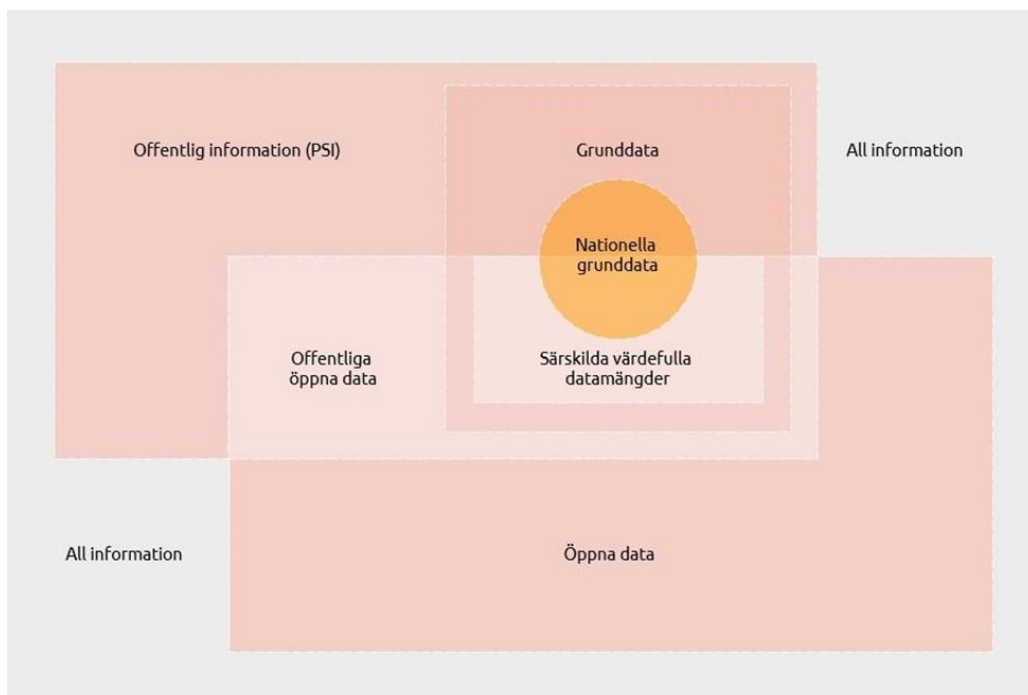
I förstudien beskrivs information om riksintressen som lagras och tillgängliggörs som *grunddata* för riksintresse. I DIGG:s samverkansarbete om nationellt ramverk för grunddata¹⁶ finns begreppet beskrivet. Ramverket beskriver även nationella grunddata som en ”högre nivå” av grunddata. I Figur 5, *konceptuell syn på olika informationsstrukturer*, nedan visar DIGG bland annat hur grunddata är en del av offentlig information och hur delar av grunddata kan vara nationella grunddata.

I en översiktsplan använder och refererar kommunen till grunddatat riksintresseanspråk. I översiktsplan redovisar kommuner hur riksintresset kommer att tillgodoses. Denna information benämner förstudien som ärendedata¹⁷, det vill säga data som är eller beskriver ett ärende.

¹⁵ Boverket, PBL Kunskapsbanken – en handbok om plan och bygglagen, s280, <https://www.boverket.se/globalassets/vagledningar/kunskapsbanken/oversiktsplanering/vagledning>

¹⁶ DIGG, Nationellt ramverk för grunddata, <https://www.digg.se/om-oss/regeringsuppdrag/pagaende-regeringsuppdrag/nationellt-ramverk-for-grunddata>

¹⁷ Ärendedata är information som finns i ett myndighetsärenden, arbetsmaterial eller annat underlag.

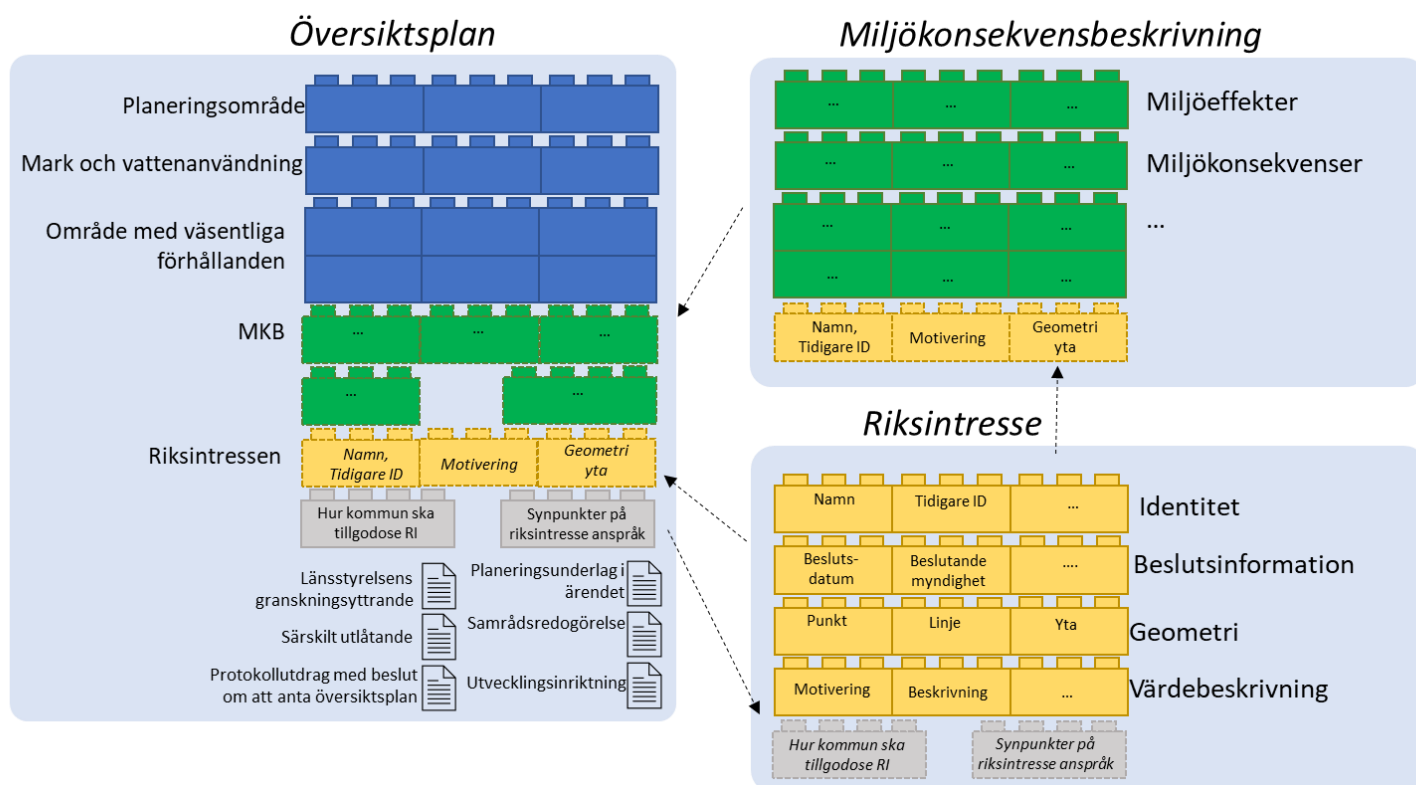
Figur 5, konceptuell syn på olika informationsstrukturer

När ett riksintresseanspråk refereras till i en översiktsplan har förstudien funnit att det finns stort intresse av att göra detta spårbart från grunddatat av riksintresseanspråket.

7. Förslagen i ett större perspektiv

Förstudiens förslag att lagra och tillgängliggöra information om riksintresseanspråk som strukturerad information, möjliggör i ett större perspektiv för ett brett informationsutbytesmönster. I Figur 6, *Konceptuell beskrivning av informationsstrukturer* nedan, visas med gula legobitar förenklat förstudiens förslag på informationsstruktur för grunddata för riksintresseanspråk. I figuren framgår hur några gula bitar ingår i en översiktsplan. I översiktsplanen har de gula legobitarna streckade konturer för att visa referenser till grunddatainformation. Med det menas att vid läsning av översiktsplanen hämtas grunddatat ”online”. På detta sätt möter förstudiens förslag digitaliseringsprincipen ”hämta vid källa”¹⁸.

I översiktsplanen anger kommunen hur de avser att tillgodose respektive riksintresse. Denna ärendeinformation visas som grå legobitar i figuren nedan. Som framgår i bilden finns det behov och nytta med att från grunddatat för ett riksintresseanspråk kunna få referenser till denna ärendeinformation. Detta visas i figuren genom att det i grunddatat för riksintressen finns grå legobitar med streckade konturer.

Figur 6, Konceptuell beskrivning av informationsstrukturer

¹⁸ DIGG, Grundläggande principer för digital samverkan Hämta information vid källan, https://www.digg.se/utveckling-av-digital-forvaltning/svenskt-ramverk-for-digital-samverkan/rekommendationer-for-offentliga-organisationer/informations--och-dataperspektivet#31_hamta_information_vid_kallan

8. Effekter och nyttor av förslagen

I förstudiens arbete har ingått att genomföra en nytto- och effektanalys.

Följande effekter kan uppnås med föreslagen lösning:

- **Effektivisering** - Genom ökad tillgänglighet till information fås effektivare konsumtionsprocesser
- **Rättssäkrare** - Genom att informationen tillgängliggörs via EN plats och hämtas från EN källa, höjs rättssäkerheten då rätt information används i konsumtionsprocesser
- **Effektivisering** - Genom tillgängliggörande av information via EN plats och hämtning från källa effektiviserar processer för tillgängliggörande genom att staten kan minska mängden tekniska lösningar och öka nyttjandet av nationell infrastruktur
- **Effektivisering** - Genom användning av nationell infrastruktur kan konsumtionsprocesser återbruka tekniska komponenter och anslutningar
- **Effektivisering** – Genom ensad informationsstruktur effektiviserar framtagning och underhåll av information (förvaltning)

Både kvantitativa och kvalitativa nyttor har identifierats och analyserats. I BILAGA 2 redovisas analysen detaljerat. Nyttoberäkningen nedan utgår från att alla riksintressemyndigheter följer denna förstudies förslag.

Kvantitativa nytta	Lågt antagande	Högt antagande
1. Effektivisering - Genom ökad tillgänglighet till information fås effektivare konsumtionsprocesser	17 910 kkr/år	71 640kkr/år
2. Effektivisering - Genom tillgängliggörande av information via EN plats och hämtning från källa effektiviserar processer för tillgängliggörande genom att staten kan minska mängden tekniska lösningar och nyttjande av nationell infrastruktur	1 600 kkr/år	7 600 kkr/år
3. Effektivisering - Genom användning av nationell infrastruktur kan konsumtionsprocesser återbruka tekniska komponenter och anslutningar	1 450 kkr/år	58 000kkr/år
4. Effektivisering – Genom ensad informationsstruktur effektiviserar framtagning och underhåll av information (förvaltning)	738kkr/år	1 404 kkr/år
Summerad nytta	21 698kkr/år	138 644kkr/år

Kvantitativ nytta	Beskrivning
5. Bättre skydd – Genom bättre tillgänglighet till information tillgodoses riksintresseanspråk bättre	Bättre tillgänglighet till rätt riksintresseinformation ger bättre hushållning av mark och vatten och ökat skydd mot åtgärder som kan påtagligt skada friluftsliv, natur- eller kulturmiljön.

Kvantitativ nytta	Beskrivning
6. Rättssäkerhet - Genom tillgänglighet till information via EN plats höjs rättssäkerheten då rätt information används i konsumtionsprocesser	Ökad rättssäkerhet i myndighetsutövningen gentemot företag och allmänhet genom ökad tillgänglighet till riksintresseinformation. Ökade förutsättningar för att myndighetsbeslut tas med utgångspunkt i rätt informationsunderlag.
7. Tilltro till instrumentet - Kommunens tilltro till riksintresseinstrumentet ökar vilket leder till ökad vilja att förstå syfte med instrumentet och tillämpa instrumentet på rätt sätt	Genom att göra informationen om riksintresseanspråk mer tillgänglig och strukturerad så synliggörs kvalitet i informationen. Detta underlättar för riksintressemyndigheterna att förvalta och underhålla informationen bättre. Den ökade tillgängligheten och kvaliteten på riksintresseinformation gör också att kommunernas tilltro till instrumentet ökar. Detta medför att instrumentet tillämpas bättre.
8. Samverkan mellan myndigheter - Riksintressemyndigheter har en bättre gemensam dialog om instrumentet, dess funktion och användande vilket leder till fortsatt ökning av informationskvalitet och tillgängliggörande.	Genom aktiv förvaltning och underhåll av informationsstrukturer för riksintressen ökas samverkan mellan riksintressemyndigheterna. Detta leder till bredare utvärderingar av instrumentet i sig (funktionalitet och användande) och stärker förutsättningarna för ett löpande förbättringsarbete av riksintresseinstrumentet.

Utöver ovan redovisade effekter och nyttor bidrar förstudiens förslag till att uppnå överenskomna förändringsmål från Smart Miljöinformation¹⁹ och Strategi för miljödatahantering²⁰.

Förslaget bidrar till följande förändringsmål:

- **Beslutsfattare** på alla nivåer har rätt miljöinformation för att möta de stora samhällsutmaningarna.
- **Handläggare** har rätt miljöinformation i sina ordinarie verksamhetsstödsystem.
- **Myndigheter** samverkar digitalt, har effektiva verksamhetsprocesser och rättssäker informationshantering.
- **Myndigheter** återbrukar modeller, mönster, lösningar och information från EU, offentlig förvaltning och civila aktörer

Förslaget ligger i linje med riktlinjerna i Strategi för miljödatahantering. (Genom att i listan nedan byta ut ordet ”miljödata” till ”riksintresseinformation” skapas en tydlig bild hur väl förslaget följer riktlinjerna).

Riktlinjer i strategi för miljödatahantering:

- Gör *miljödata* väl kända.
- Gör *miljödata* enkla att hitta.
- Gör *miljödata* direktåtkomliga i former som efterfrågas.
- Se till att *miljödata* är väl beskrivna och lätta att förstå.

¹⁹ Naturvårdsverket, Smart Miljöinformations förändringsmål,

<https://www.naturvardsverket.se/om-miljoarbetet/smart-miljoinformation/#E1999531126>

²⁰ Naturvårdsverket, Strategi för miljödatahantering, <https://www.naturvardsverket.se/om-miljoarbetet/smart-miljoinformation/strategi-for-miljodatahantering/>

- Gör *miljödata* tillgängliga så snabbt som möjligt.
- Tillhandahåll *miljödata* och tjänster avgiftsfritt med villkor som uppmuntrar till vidareutnyttjande.
- Se till att all *miljödata* har en tydlig förvaltning.
- Använd etablerade standarder.
- Gör det lätt att använda *miljödata* för sambearbetning.
- Bevara *miljödata* för framtida återanvändning.

9. Risker med förstudiens förslag

Förstudien har inte gjort någon riskbedömning avseende att publicera riksintresseinformation, eftersom detta idag är en informationsmängd som redan är publicerad. Förstudiens förslag utgår från att all information som hanteras i strukturen är klassificerad som öppen data, med undantag för information kopplat till riksintresseanspråk för totalförsvarets anläggningar. Dessa riksintresseanspråk är till vissa delar klassificerade med sekretess. Förstudien föreslår av den orsaken att dessa informationsobjekt inte hanteras i den föreslagna gemensamma informationsstrukturen.

Nedan listas risker som förstudien anser relevanta och därmed bör hanteras för att lyckas med en realisering av lösningen. I nedan angiven riskbedömning anges endast konsekvenser av risker. Sannolikheten för dessa risker bedöms ej.

- Risk föreligger att andra riksintressemyndigheter inte anammar förslaget och endast Naturvårdsverket och Riksantikvarieämbetet realiserar lösningen. Bland annat har Trafikverket återkopplat att de har och använder en egen fungerande befintlig infrastruktur och informationsstruktur för publicering av riksintressen för kommunikation. Konsekvensen om risken faller ut är att de kvantitativa och kvalitativa nyttorna inte utfaller.
- Risk föreligger att förslaget inte realiserar brett över alla riksintressemyndigheter om inte Boverket tar en ledande roll i arbetet. Risken orsakas av att ingen av riksintressemyndigheterna har mandat eller roll att samordna och styra hur andra riksintressemyndigheter ska strukturera sin riksintresseinformation. Erfarenheter från bland annat Lantmäteriet²¹ visar att frivillighet är ett sätt att driva utveckling men oftast når denna typ av organiserat arbete inte resultat. Konsekvensen om risken faller ut är att förstudiens förslag inte blir realiserat.
- Risk föreligger att Lantmäteriets nationella geodataplattform inte stödjer funktionalitet för tillgängliggörande av versioner av riksintresseinformation. Förstudiens analys visar ett tydligt verksamhetsbehov av tillgång till äldre versioner av riksintresseinformation. Att som lösning hänvisa till att respektive

²¹ Lantmäteriet, DIGITALT FÖRST – För en smartare samhällsbyggnadsprocess, kapitel 8.2 sid 44, https://www.lantmateriet.se/contentassets/85bfe36b48a04d4d8d652ed790c309d0/2017_2.pdf

riksintressemyndighet ska göra äldre information tillgänglig medför att nyttor och effekter inte uppnås.

Konsekvensen om risken faller ut är att annan teknisk infrastruktur behöver användas för riksintresseinformation vilket medför att Lantmäteriets nationella geodataplattform inte blir den tänkta samlade platsen för all geodata.

- Risk föreligger att Lantmäteriets nationella geodataplattform inte ger möjlighet att publicera enkla användargränssnitt (tjänster) det vill säga maskin-till-människa-gränssnitt. Förstudien har funnit tydliga behov av att från en central plats ha tillgång till tjänster för visning av kartinformation och textinformation.
Konsekvensen om risken faller ut är att en annan extern tjänsteplattform behöver användas dit konsumenter av riksintresseinformation hänvisas. Förslaget mål att all riksintresseinformation tillgängliggörs via EN plats realiserar därmed inte.
- Risk föreligger att konsumenter av riskinformation lagrar egna kopior av riksintresseinformationen om inte lösningens kapacitet, tillgänglighet, säkerhet och kvalitet möter konsumentens behov. Annan orsak till risken kan också vara bristande förståelse för varför arbete med lokalkopia är mindre lyckat.
Konsekvensen om risken utfaller är att konsumenten inte använder information hämtad från källan och därmed bevaras dagens felaktiga och riskfyllda arbetsätt.

10. Alternativa vägval för införande

För införandet av förstudiens förslag finns olika vägval. Respektive vägval medför olika konsekvenser. I kapitel **Fel! Hittar inte referensälla. Fel! Hittar inte referensälla., Fel! Hittar inte referensälla.,** argumenterar förstudien för rekommenderade vägval.

10.1. Etablering av lösningen

Förstudien ser två vägval för etablering av förslaget:

- **Helhetsetablering** – i bred samverkan och i strukturerade former med samtliga riksintressemyndigheter, etablera förstudiens förslag. Förutsättningarna för detta vägval skulle stärkas av att ett regeringsuppdrag eller motsvarande ges till en ledande och samordnande aktör. Samtidigt behöver uppdraget ges rätt mandat och resurser. Eventuellt finns behov av revidering av vägledning och föreskrifter vilket uppdraget då behöver mandat för.
- **Steg-för-steg-etablering** – Naturvårdsverket och Riksantikvarieämbetet etablerar i samverkan med Lantmäteriet förstudiens förslag på hantering av riksintresseinformation för Naturvård, Friluftsliv och Kulturmiljövård. Efter etablering erbjuds fler riksintressemyndigheter att ansluta och använda lösningen.

10.2. Val av infrastruktur för tillgängliggörande

För tillgängliggörande av riksintresseinformationen ser förstudien flera olika alternativa vägval:

- **Etablera specifik infrastruktur** – Alternativet medför att en specifik teknisk infrastruktur byggs i syfte att tillgängliggöra riksintresseinformation. Infrastrukturen bör så långt möjligt och relevant nyttja byggblock i den nationella förvaltningsgemensamma digitala infrastrukturen för informationsutbyte som DIGG samordnar.
- **Nationell geodataplattform** – Alternativet innebär att riksintresseinformation enligt förstudiens förslag tillgängliggörs genom Lantmäteriets nationella geodataplattform.
- **Planeringskatalogen** – Alternativet innebär att riksintresseinformation enligt förstudiens förslag tillgängliggörs genom Länsstyrelsernas Planeringskatalog.

10.3. Riksintresseinformation som grunddata

Genom samverkan med Lantmäteriet och arbetet med att etablera grunddatadomänen Fastighet och Geografisk information, organiseras Riksintresseinformation som ett grunddatatema i domänen.

11. Rekommendationer

I föregående kapitel redovisade förstudien olika strategiska vägval för etablering av förstudiens förslag på lösning för harmoniserad och gemensam informationsstruktur för riksintresseanspråk. Nedan bidrar förstudien med rekommendationer i dessa vägval.

11.1. Etablering av lösningen

I första steget rekommenderas att enligt denna förstudies förslag tillgängliggöra information om riksintresseanspråk för Naturvård, Friluftsliv och Kulturmiljö. Tillgängliggörande bör endast omfatta den nu gällande versionen av riksintresseinformationen. Men ur sårbarhetssynpunkt behöver även tidigare använda identiteter av ett riksintresse tillgängliggöras. För att klara kraven på tillgång till tidigare versioner av riksintresseinformation hänvisas till respektive riksintressemyndighets diariesystem eller arkiv. Från och med tillgänglighetsgörandet i den nya lösningen behöver framtida uppdateringar av riksintresseinformationen fortsatt behållas tillgängligt.

11.2. Riksintresseinformation som grunddata

Förstudien rekommenderar att riksintresseinformation etableras som grunddata. Etableringsarbete bör ske parallellt med etableringen av lösningen enligt kapitel 11.1 ovan. Steg för steg kan övriga riksintressemyndigheter strukturera och tillgängliggöra sin riksintresseinformation.

11.3. Val av infrastruktur för tillgängliggörande

Förstudien rekommenderar att Lantmäteriets nationella geodataplattform används för tillgängliggörande av riksintresseinformation. Plattformens syfte är att vara en samlande punkt för tillgängliggörande av geodatainformation i samhällsbyggnadsprocessen. Kommuner har redan börjat bygga anslutningar till denna plattform vilket ökar takten för tillgängliggörandet av riksintresseinformation samtidigt som kostnaderna hålls effektivt låga. Dock behöver plattformen utvecklas för att stödja tillgängliggörande av olika versioner över tid av samma riksintresseinformation

11.4. Återkoppling från kommunens översiktsplan

I kommuners arbete med att ta fram översiktsplaner hamnar ibland ett riksintresseanspråk i konflikt med kommunens önskemål. Genom dialog med länsstyrelsen hanteras denna typ av konflikter. Vanligt är att dessa konflikter rör tolkning av en gräns för ett riksintresseanspråk. Länsstyrelsen agerar i fall som dessa som en regionalt förlängd arm till aktuell riksintressemyndighet. Förstudien har kommit till förståelse och insikt om att i fall som dessa kan det ske justeringar av geometriinformation i kartan. Dessa justeringar når i många fall inte aktuell riksintressemyndighet. Förstudien rekommenderar att Boverket ges i uppdrag att utreda ansvar, processer och informationsflöden för denna typ av fall, i syfte att se om det kan behövas justeringar eller förtydliganden i Boverkets vägledning.

11.5. Övriga rekommendationer

Processen för anspråk utgår ifrån att en riksintressemyndighet tar fram förslag på anspråk. Förslagen på anspråk granskas i dialog med Länsstyrelsen för området. När kommunen tar fram en översiktsplan föreslår kommunen ibland hur ett riksintresseanspråk bör justeras. Denna justering granskas i dialog med Länsstyrelsen.

Om Länsstyrelsen och kommunen kommer överens om justeringen bör aktuell riksintressemyndighet justera myndighetens anspråksinformation. Om riksintressemyndigheten i vissa fall inte gör samma bedömning som länsstyrelsen och kommunen kan en bedömning tas till domstol för ställningstagande.

Ett alternativt arbetssätt är att kommunen ges möjlighet att vara med i granskningen när riksintressemyndigheten tar fram riksintresseanspråk.

12. Erfarenheter och lärdomar

12.1. Frivillig samverkan

Både Naturvårdsverket och Riksantikvarieämbetet såg i regeringsuppdraget ”översyn Riksintressen” behov av att samla och skapa en bättre struktur på riksintresseinformationen. Det har varit en mycket stor fördel att vi samverkat i denna förstudiet, i stället för att respektive myndighet drivit frågan ensam. Tillsammans i samverkan har uppdraget blivit starkare, klokare och bredare. Myndigheternas olika perspektiv har berikat uppdraget.

Slutsats: Samverkan med flera myndigheter har gett ett djup och en fart i frågan som inte varit möjlig om bara en myndighet hade drivit den.

12.2. Lyssna på ”hantverkarna”

Förstudien har lagt tid och energi på att lyssna och ställa frågor till handläggare både på kommuner och i de egna myndigheterna. Detta har bidragit till en djupare analys och en bättre förståelse för ”hur det egentligen går till”. I olika sammanhang har förstudien fått berättat ”*Enligt vägledningen ska...*”. Genom att lyssna på ”hantverkarna” som gör det riktiga jobbet har förstudien fått en bättre bild av hur det dagliga arbetet utförs oavsett om det är rätt eller fel, sett från en vägledning eller föreskrift. Ur detta har förstudien bland annat kunnat dra slutsatsen att kunskapsnivån om riksintressesystemet/-instrumentet är tämligen låg, se 5.1.1 *Generella upptäckter* ovan.

Slutsats: Det är sättet som arbetet utförs på (den verkliga processen) som är verkligheten, inte vägledningen eller föreskriften.

12.3. Samla handläggare

Förstudien har vid ett flertal tillfällen samlat arbetsgrupper med handläggare från både Naturvårdsverket och Riksantikvarieämbetet. Detta har inte bara lett till en värdefull och kunskapsberikande dialog för förstudien. Dialogen har också lett till ett erfarenhetsutbyte och ett lärande för handläggarna.

Slutsats: Gemensamma möten ger ökade nyttor och effekter och har varit en förutsättning för att få samsyn i frågorna.

12.4. Tydligt och begränsat scope

Den breda informationsinsamlingen och analysen som förstudien har genomfört har gett breda resultat. Genom ett tydligt och begränsat scope för uppdraget har viss information eller insikter kunnat placeras utanför uppdraget. Detta har lett till att uppdraget inte blivit för brett vilket kan ha varit en risk för att inte nå ett slutresultat. Förstudien har valt att samla alla insikter utanför uppdragets scope för att sprida kunskapen, se 5.1.3 *Upptäckter utanför förstudiens intresseområde*, ovan.

Slutsats: Tydlig avgränsning av uppdraget bidra till att nå resultat

12.5. Nära dialog med Boverket

Boverket har i sitt uppdrag att samordna riksintressemyndigheterna. Förstudien har utifrån denna text valt att ha en nära och transparent dialog med Boverkets handläggare och chefer. Löpande har Boverket informerats och getts möjlighet att kommentera eller justera förstudiens material. Förstudiens resultat och arbete har presenterats i olika forum hos Boverket.

Slutsats: Nära och transparent dialog med Boverket är gynnsamt för alla inblandade aktörer.

12.6. Nära dialog med Lantmäteriet

Lantmäteriet har både en ledande roll i arbete med Samhällsbyggnadsprocessen, utveckling av Nationell geodataplattform och etableringen av grunddatadomänen Fastighetsinformation och geografisk information. Förstudien har haft en nära och transparent dialog med Lantmäteriet vilket lett till att Lantmäteriet har ambitionen att göra Riksintressen till ett grunddatainformationstema. Arbete med förstudien om riksintressen har löpande informerats om i OSG – Operativ styrgrupp för Samhällsbyggnadsprocessen.

Slutsats: Nära och transparent dialog med Lantmäteriet är gynnsamt för alla inblandade aktörer.

12.7. Steg-för-steg-planering

Tidigt i arbetet med förstudien växte insikten att det saknades kunskap och erfarenheter i gruppen och i omvärlden om hur ett arbete med riksintressen på detta sätt bör genomföras. För att möta denna komplexitet valdes ett steg-för-steg-planerings- och arbetssätt, i kontrast till den vanliga vattenfallsmetoden. Steg-för-steg innebar att förstudien, utifrån en vision av målet, skapade en kortsiktig detaljplanering för de närmaste veckorna. Löpande under pågående arbete skapades nya kunskaper och insikter som användes för undan-för-undan-planering. Det hade för uppdraget varit ett mycket svårt och tidsödande arbete att, i motsats till steg-för-stegplanering, initialt arbeta fram en stor, lång och heltäckande uppdragsplanering eftersom nya kunskaper och insikter påverkar hur det fortsatta arbetet genomförs.

Slutsats: I hög komplexitet är steg-för-steg-planering bättre än vattenfall-planering.

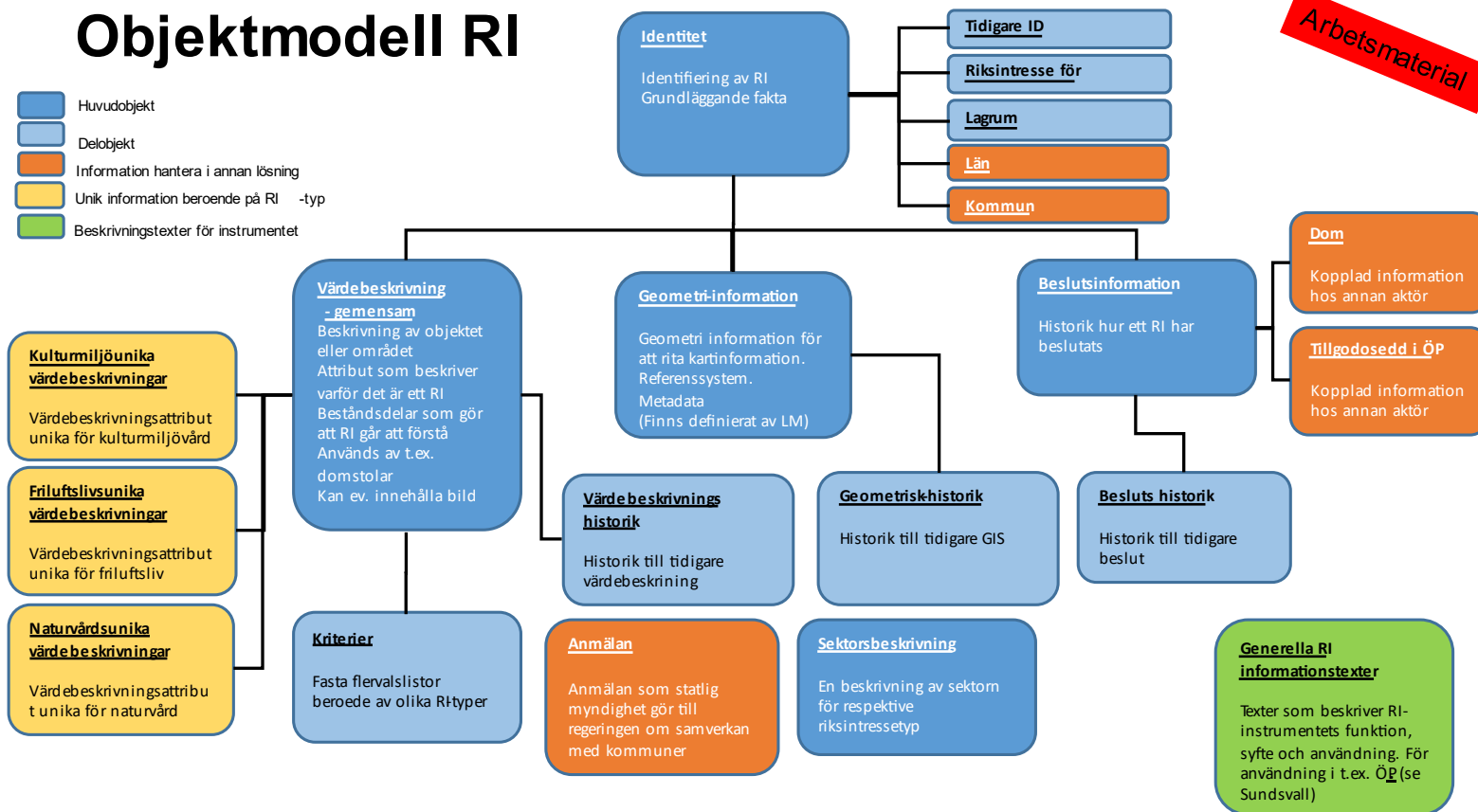
BILAGA 1

Detaljerad objektmodell

Bilagan redovisar detaljerat förslag på informationsmodell.

Objektmodell RI

- Huvudobjekt
- Delobjekt
- Information hantera i annan lösning
- Unik information beroende på RI -typ
- Beskrivningstexter för instrumentet

Arbetsmaterial

Objekt: Indentitet

Objektet syftar till att lagra identitet för unik igenkänning av riksintresseanspråk.

Kolumner	Kommentar	Fälttyp	Beskrivning
UUID	Identifieringskod	ID-fält	Unik identitet på riksintresse. Ett unikt riksintresse kan bestå av mer än en geometri. Fältet avsett för maskin-bearbetning
Namn		Textfält	Namn på riksintresse. Bör vara unikt men måste inte vara det. Fältet ger möjlighet till enkel mänsklig hänvisning till exempel i samtal
Riksintresse för		Enkel val från fast lista	Lista på Särskilda markanvändningsintressen hämtad från kap 3 i MB, till exempel Naturvård, Friluftsliv, kulturmiljö
Lagrum	Skulle kunna vara 3 kolumner	Enkel val från fast lista	Lista på paragrafer och kapitel från miljöbalken om riksintressen. till exempel 3 kap, 6§ MB; MB 3 kap 6
Län	Vad ska lagras här? Vad kan hämtas som grunddata?	Datatypen Län, Flervalslista	Ett riksintresse kan finnas på en yta som sträcker sig över flera län
Kommun	Vad ska lagras här? Vad kan hämtas som grunddata?	Datatypen kommun, Flervalslista	Ett riksintresse kan finnas på en yta som sträcker sig över flera kommuner
Tidigare ID	Fältet användas för spårbarhet till äldre information	Ett eller flera värden	Tidigare använd identitet för riksintresset.
Areal	Mått i hektar (ha)	Numeriskt värde	Storleken på det avgränsade området. Kan detta värde beräknas fram ut geometri informationen? – JA, mest troligt så kan det räcka. Vi väljer att behålla kolumnen för att förenkla för handläggaren

Objekt: Beslutsinformation

Objekt syftar till att löpande lagra information om vem, vad, när och varför beslut om riksintresse tagits.

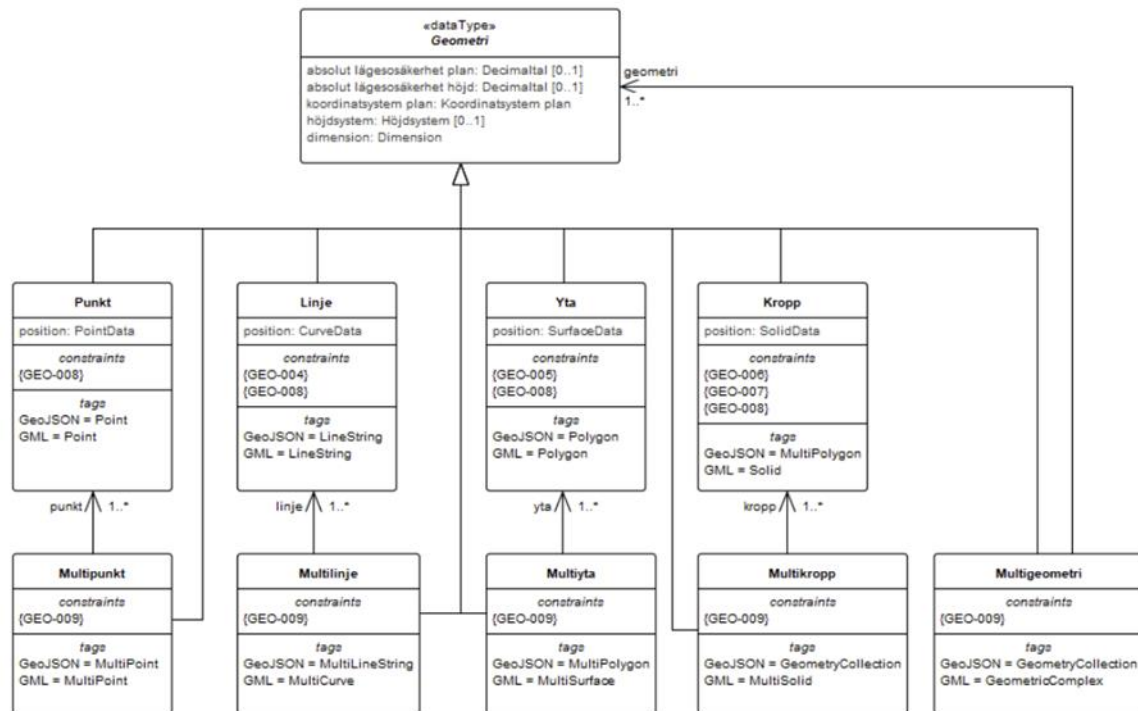
Kolumner	Kommentar	Fälttyp	Beskrivning
Beslutsdatum			<u>NÄR</u> togs beslut
Typ av beslut	Kan vara: <ul style="list-style-type: none">•Nytt anspråk,•Reviderat anspråk,•Avstått anspråk,		<u>VAD</u> är det för beslut.
Typ av justering	Förändring av text/Förändring av geometri,		<u>VAD</u> består beslutet av
Beslutande myndighet			<u>VEM</u> tog beslut
Diarienummer avseende beslut	Ett beslut kan gälla fler riksintressen		Mer information

Objekt: Geometri-information

Objekt syftar till att lagra information om de grafiska geometrier som lagras för visning i kartor. Objektet föreslås följa Lantmäteriets Informationsmodell för geometri²²

Geometri 2.0 [Informationsmodell]

[Fullskärm \(Skriv ut diagrammet\)](#)

Informationsresursmodell Geometri

Version: 2.0
Beslutad: 2021-09-08
Senast uppdaterad: 2021-09-08

Syfte

Diagrammet visar resursmodell Geometri, vilken är en resursmodell för att enhetligt uttrycka objekts geometrier (inklusive objektets position i rummet). Resursmodellen bygger på standarden ISO 19137 (Kärnprofil på rumsliga aspekter), vilken är en profil av ISO 19107 (Modell för att beskriva rumsliga aspekter).

Den tekniska implementeringen av resursmodellen sköjer sig åt i olika överföringsformat (GML, GeoJSON etc.), och implementeringen beskrivs utförligt i Smartare samhällsbyggnadsprocess informationsarkitekturramverk, del D (för närvarande ej publicerat).

²² Lantmäteriet, Modellrepository för Smartare samhällsbyggnadsprocess, Geometri 2.0, <https://www.lantmateriet.se/external/ssb/modellrepository/A1634F90-7382-40bb-B95F-802CFAD205F2.htm>

Objekt Värdebeskrivning

Objektet syftar till att lagar standardiserade informationsfält för värdebeskrivning av riksintresseanspråk - objektet eller området. Attribut som beskriver varför det är ett riksintresseanspråk. Beståndsdelar som gör att riksintresseanspråket går att förstå.

Kolumner	Kommentar	Fälttyp	Beskrivning
Motivering av riksintresse	Kort och koncis text.	Fritext	Syftet med Riksintresset, Varför det är riksintressant? Kortare, kärnfull motivering till varför detta klassats som riksintresseanspråk. Kort berättelsen om varför platsen är riksintressant. Rekommendation 2–3 meningar
Beskrivning av riksintresset och dess värden	Hos RAÄ motsvarar detta Uttryck för RI	Fritext,	Vad finns på platsen. Beskriver riksintresset värden. <i>Ge underlag för bedömningar av eventuella konflikter med andra intressen</i> (källa: Boverkets vägledning)
Kriterier		Flervalslista	Val av en eller flera kriterier från riksintressetypunklista
Förutsättningar för bevarande och tillgodose riksintresset		Fritext	Beskriver hur värdena i riksintresset ska bevaras och värnas
Områdets avgränsning			I text beskriver områdets avgränsning
Bilder			Bild eller referens till bild. Bildtext? Metadata om bilden? Kan det vara möjligt att ta med koordinat får var bilden togs?

Objekt: Naturvårdsunik värdebeskrivning

Objektet syftar till att utöka den gemensamma värdebeskrivningen med unika attribut för riksintressetypen Naturvård.

Kolumner	Kommentar	Fältyp	Beskrivning
Stödkriterier		Val från lista	
Riksvärde		Val från lista	

Objekt: Friluftslivsunik värdebeskrivning

Objektet syftar till att utöka den gemensamma värdebeskrivningen med unika attribut för riksintressetypen Friluftsliv

Kolumner	Kommentar	Fältyp	Beskrivning
Stödkriterier		Val från lista	
Friluftslivsaktiviteter		Val från lista	

Objekt: Kulturmiljövårdsunik värdebeskrivning

Objektet syftar till att utöka den gemensamma värdebeskrivningen med unika attribut för riksintressetypen Kulturmiljövård

Kolumner	Kommentar	Fältyp	Beskrivning
Kulturmiljötyper		Val från lista	

BILAGA 2

Effekt och nyttoanalys

Effekter av dagens system

Förstudien analys av dagens system visar nedan, vilket ses som förstudien 0-alternativ. Med det menas att om ingen förändring sker kommer dessa effekter fortsatt vara rådande:

- **Ineffektivitet** – Konsumenten av informationen upplever osäkerhet i om funnen information är giltig eller aktuell vilket medför ineffektiva konsumtionsprocesser. För konsumenten betyder det att extra tid behöver läggas på att söka om det finns annan information utöver den redan funna.
- **Ineffektivitet** – Den oreglerade informationsstrukturen för riskintresseanspråk medför ineffektivitet i produktionsprocesser. Olika riksintressemyndigheter lägger tid och energi på att utveckla, skapa och justera informationsstrukturer för den egna riksintresseanspråksinformationen.
- **Ineffektivitet** – När riksintressemyndigheter och länsstyrelser arbetar om riksintresseinformation förenklas eller förkortas information, ibland avsiktligt ibland oavsiktligt – kunskap tas bort. Ineffektivitet uppstår när informationen behöver omarbetas igen för att bli mer omfattande eller komplett.
- **Ineffektivitet** – Olika riksintressemyndigheter publicerar information genom olika tekniska lösningar. Sett ur ett sammantaget statligt perspektiv är det ineffektivt att inte nyttja gemensamma lösningar.
- **Rättsosäkerhet** - Risk för felaktiga bygglovsbeslut tas på grund av användning av gammal eller felaktig riksintresseanspråksinformation
- **Dåligt skydd** – Riksintresse systemets/-instrumentets hushållning av mark- och vattenanvändning fungerar dåligt

Sökta effekter

Följande effekter söker förstudien med föreslagen lösning:

- **Effektivisering** - Genom ökad tillgänglighet till information fås effektivare konsumtionsprocesser
- **Rättsäkrare** - Genom att informationen tillgängliggörs via EN plats och hämtas från EN källa, höjs rättssäkerheten då rätt information används i konsumtionsprocesser
- **Effektivisering** - Genom tillgängliggörande av information via EN plats och hämtning från EN källa effektiviseras processer för tillgängliggörande genom att staten kan minska mängden tekniska lösningar och nyttjande av nationell infrastruktur
- **Effektivisering** - Genom användning av nationell infrastruktur kan konsumtionsprocesser återbruka tekniska komponenter och anslutningar
- **Effektivisering** – Genom ensad informationsstruktur effektiviseras framtagning och underhåll av information (förvaltning)

KVANTITATIVA NYTTOR

Förstudiens nyttoanalys utgår ifrån grundläggande antaganden:

- Att alla 12 riksintressemyndigheter anammar förstudiens förslag
- Att generell kostnad för en utförd arbetstimme i en kommun är 600kr/timme

1. Effektivisering - Genom bättre tillgänglighet till information fås effektiva konsumtionsprocesserÖversiktsplaner

290 kommuner ska i varje mandatperiod uppdatera översiktsplanen. I snitt ger det 70st översiktsplaneprocesser per år

Lågat antagande:

Varje kommun kan med förslaget spara 5 arbetstimmar. 70st översiktsplaner/år medför 350 timmar/år. Vilket motsvarar **210 000kr/år**

Högt antagande:

Varje kommun kan med förslaget spara 20 arbetstimmar. 70st översiktsplaner/år medför 1 400 timmar/år. Vilket motsvarar **840 000kr/år**

Detaljplaner

År 2020 togs det fram ca 1400 detaljplaner²³

Lågat antagande:

Varje kommun kan med förslaget spara 5 arbetstimmar. Med 1400 detaljplaner medför det 7 000 timmar/år. Vilket motsvarar **4 200 000kr/år**

Högt antagande:

Varje kommun kan med förslaget spara 20 arbetstimmar. Med 1400 detaljplaner medför 1 400 timmar/år. Vilket motsvarar **16 800 000kr/år**

Bygglov

²³ Boverket, Antagande detaljer, <https://www.boverket.se/sv/PBL-kunskapsbanken/Allmant-om-PBL/uppfoljning/Statistik/statistik-detaljplaner/antagna-detaljplaner/>

1. Effektivisering - Genom bättre tillgänglighet till information fås effektiva konsumtionsprocesser

År 2020 söktes ca 90 000st bygglov var av ca 81 000beviljades²⁴.

Lågt antagande:

Varje kommun kan med förslaget spara 0,25 arbetstimmar. Med 90 000 bygglovs ansökningar medför det 22 5000 timmar/år. Vilket motsvarar **13 500 000kr/år**

Högt antagande:

Varje kommun kan med förslaget spara 1 arbetstimmar. Med 90 000 detaljplaner medför 90 000 timmar/år. Vilket motsvarar **54 000 000 kr/år**

Summering: Nyttoeffekter Lågt antagande 17 910 000 kr/år Högt antagande 71 640 000 kr/år

²⁴ Boverket, Ärenden om lov, besked eller anmälan, <https://www.boverket.se/sv/PBL-kunskapsbanken/Allmant-om-PBL/uppfoljning/Statistik/statistik-lov-bygg/arenden-om-lov-och-forhandsbesked/>

2. Effektivisering - Genom tillgängliggörande av information via EN plats och hämtning från EN källa effektiviserar processer för tillgängliggörande genom att staten kan minska mängden tekniska lösningar och nyttjande av nationell infrastruktur

12st riksintressemyndigheter riksintresse myndigheter kan utnyttja gemensam infrastruktur för publicering av riksintresseinformation.

Lågat antagande:

Besparing av förvaltning av teknisk lösning hos resp. RI-myndighet 300 000kr/år/myndighet medför 2 600 000 kr/år.

Årlig kostnad för förvaltning av central infrastruktur 1 000 000kr/år. Sammantaget ger det **1 600 000kr/år** i besparing för staten.

Högt antagande:

Besparing av förvaltning av teknisk lösning hos resp. RI-myndighet 800 000kr/år/myndighet medför 9 600 000 kr/år.

Årlig kostnad för förvaltning av central infrastruktur 2 000 000kr/år. Sammantaget ger det **7 600 000kr/år** i besparing för staten.

Summering: Nyttoeffekter Lågt antagande 1 600 000kr/år Högt antagande 7 600 000kr/år

3. Effektivisering - Genom användning av nationell infrastruktur kan konsumtionsprocesser återbruka tekniska komponenter och anslutningar

Genom förslagets användning av nationella digital infrastruktur (till exempel Nationella Geodataplattformen) behöver kommuner endast etablera 1 anslutning till infrastrukturen för alla behov av geodatautbyte. Idag har 60st av landets 290 kommuner en fungerande uppkoppling

Lågat antagande:

Genom återanvändning av redan upprättad API-anslutning kan kommun spara 50 000kr/år i förvaltningskostnad. Detta motsvarar totalt **1 450 000kr/år** för alla landets kommuner.

Högt antagande:

Genom återanvändning av redan upprättad API-anslutning kan kommun spara 200 000kr/år i förvaltningskostnad. Detta motsvarar totalt **58 000 000kr/år** för alla landets kommuner.

Summering: Nyttoeffekter Lågt antagande 1 450 000kr/år Högt antagande 58 000 000kr/år

4. Effektivisering - Genom ensad informationsstruktur effektiviseras framtagning och underhåll av information (förvaltning)

Vid omarbetning eller revidering av riksintresseinformation lägger varje riksintressemyndighet tid på att utreda och arbete med nya format för hur riksintressen ska dokumenteras. Genom förstudiens förslag kan denna arbetstid sparas in.

Lågt antagande:

Genom användning av förstudiens förslag på informationsstruktur sparas 30 timmar/år hos varje riksintressemyndighet. Detta motsvarar 360 timmar/år eller **216 000kr/år**.

Högt antagande:

Genom användning av förstudiens förslag på informationsstruktur sparas 50 timmar/år hos varje riksintressemyndighet. Detta motsvarar 500 timmar/år eller **360 000kr/år**.

Otydlig eller varierande informationsstruktur leder till interna effektivitetsförluster hos respektive riksintressemyndighet då handläggare, administrativpersonal och databastekniker behöver lägga tid på att hantera och strukturera information.

Lågt antagande:

Respektive riksintressemyndighet kan genom förstudiens förslag sparas 20 timmar/år. Detta motsvarar 240 timmar/år eller **144 000kr/år**.

Högt antagande:

Respektive riksintressemyndighet och länsstyrelsen kan genom förstudiens förslag sparas 40 timmar/år. Detta motsvarar 480 timmar/år eller **288 000kr/år**.

Otydlig eller varierande informationsstruktur leder till interna effektivitetsförluster hos respektive länsstyrelse då handläggare och administrativpersonal behöver lägga tid på att hantera och strukturera information.

Lågt antagande:

Respektive länsstyrelse kan genom förstudiens förslag sparas 30 timmar/år. Detta motsvarar 630 timmar/år eller **378 000kr/år**.

Högt antagande:

Respektive länsstyrelse kan genom förstudiens förslag sparas 60 timmar/år. Detta motsvarar 1 260 timmar/år eller **756 000kr/år**.

4. Effektivisering - Genom ensad informationsstruktur effektiviseras framtagning och underhåll av information (förvaltning)

Summering: Nyttoeffekter Lågt antagande 738 000kr/år Högt antagande 1 404 000kr/år

Kvalitativa nyttor

Kvantitativ nytta	Beskrivning
5. Bättre skydd – Genom bättre tillgänglighet till information skyddas riksintresseanspråk bättre	Bättre tillgänglighet till rätt riksintresseinformation ger bättre hushållning av mark och vatten och ökat skydd mot åtgärder som kan påtagligt skada friluftsliv, natur- eller kulturmiljön.
6. Rättssäkerhet - Genom tillgänglighet till information via EN plats höjs rättssäkerheten då rätt information används i konsumtionsprocesser	Ökad rättssäkerhet i myndighetsutövningen gentemot företag och allmänhet genom ökad tillgänglighet till riksintresseinformation. Ökade förutsättningar för att myndighetsbeslut tas med utgångspunkt i rätt informationsunderlag.
7. Tilltro till instrumentet - Kommunens tilltro till riksintresseinstrumentet ökar vilket leder till ökad vilja att förstå syfte med instrumentet och tillämpa instrumentet på rätt sätt	Genom att göra informationen om riksintresseanspråk mer tillgänglig och strukturerad så synliggörs kvalitet i informationen. Detta underlättar för riksintressemyndigheterna att förvalta och underhålla informationen bättre. Den ökade tillgängligheten och kvaliteten på riksintresseinformationen gör också att kommunernas tilltro till instrumentet ökar. Detta medför att instrumentet tillämpas bättre.
8. Samverkan mellan myndigheter - RI-myndigheter har en bättre gemensam dialog om instrumentet, dess funktion och användande vilket leder till fortsatt ökning av informationskvalitet och tillgängliggörande.	Genom aktiv förvaltning och underhåll av informationsstrukturer för riksintressen ökas samverkan mellan riksintressemyndigheterna. Detta leder till bredare utvärderingar av instrumentet i sig (funktionalitet och användande) och stärker förutsättningarna för ett löpande förbättringsarbete av riksintresseinstrumentet.

BILAGA 3

Användningsfall

Redovisning av förstudiens analysresultat av vilka användningsfall kopplade till riksintressen som respektive aktör utför. Dessa listor ska inte ses som kompletta listor över alla användningsfall för respektive aktör. Listorna är ett resultat av ett mer löpande arbete och dokumentation som syftar till att ge en indikativ bild.

Användningsfall Länsstyrelsen
Som handläggare på länsstyrelsen vill jag arbeta fram underlag för att ta fram förslag på revidering av riksintresse
Som handläggare på länsstyrelsen vill jag lämna synpunkter på ÖP för att ta hänsyn till riksintresse i MKB, ÖP och DP
Som handläggare på länsstyrelsen vill jag underlätta förståelsen för riksintressen för att ta hänsyn till riksintresse i MKB, ÖP och DP
Som handläggare på länsstyrelsen vill jag ta fram fördjupande underlag för att ta hänsyn till riksintresse i MKB, ÖP och DP
Som handläggare på länsstyrelsen vill jag hantera och bevara historik om riksintresse för att ta hänsyn till riksintresse i MKB, ÖP och DP
Som handläggare på länsstyrelsen vill jag ta emot utlåtande på revidering från kommuner för att ta hänsyn till riksintresse i MKB, ÖP och DP
Som handläggare på länsstyrelsen vill jag ta emot utlåtande på revidering från myndighet för att ta hänsyn till riksintresse i MKB, ÖP och DP
Som handläggare på länsstyrelsen vill jag se koppling mellan natur- och kulturmiljöintressen för att ta hänsyn till riksintresse i MKB, ÖP och DP

Användningsfall riksintressemyndighet

Som handläggare på myndighet vill jag analysera nuvarande och historiska material för att utföra myndighetens uppdrag
Som handläggare på myndighet vill jag skriva och uppdatera texter för att utföra myndighetens uppdrag
Som handläggare på myndighet vill jag skapa och uppdatera geografiska figurer för att utföra myndighetens uppdrag
Som handläggare på myndighet vill jag hantera arbetsmaterial mellan myndigheten och länsstyrelsen för att utföra myndighetens uppdrag
Som handläggare på myndighet vill jag ha en nationell mall för riksintressen för att utföra myndighetens uppdrag
Som handläggare på myndighet vill jag ta beslut om nytt riksintresse för att utföra myndighetens uppdrag
Som handläggare på myndighet vill jag ta beslut om uppdatering riksintresse för att utföra myndighetens uppdrag
Som handläggare på myndighet vill jag ta beslut om att avstå riksintresseanspråk för att utföra myndighetens uppdrag
Som handläggare på myndighet vill jag diarieföra ärende för att utföra myndighetens uppdrag
Som handläggare på myndighet vill jag publicera information om riksintressen för att utföra myndighetens uppdrag
Som handläggare på myndighet vill jag ta fram underlag till domstol inför dom för att utföra myndighetens uppdrag
Som handläggare på myndighet vill jag hantera och bevara historik om riksintresse för att utföra myndighetens uppdrag
Som handläggare på myndighet vill jag besvara frågor från allmänhet och kommuner för att utföra myndighetens uppdrag
Som handläggare på myndighet vill jag besvara frågor från allmänhet och kommuner om riksintressen för att utföra myndighetens uppdrag

Användningsfall kommun

Som handläggare på kommun vill jag ha tillgång till aktuell riksintresseinformation för att ta fram ÖP och DP
Som handläggare på kommun vill jag att riksintresseinformation är löpande uppdaterad för att ta fram ÖP och DP
Som handläggare på kommun vill jag förstå kärnvärdet i riksintresset för att ta fram ÖP och DP
Som handläggare på kommun vill jag förstå gränserna i riksintresset för att ta fram ÖP och DP
Som handläggare på kommun vill jag beskriva hur kommunen avser att förhålla sig till riksintresset för att ta fram ÖP och DP
Som handläggare på kommun vill jag ta del av risker för riksintressen för att ta fram ÖP och DP
Som handläggare på kommun vill jag ta del av hur riksintresse kan skyddas för att ta fram ÖP och DP
Som handläggare på kommun vill jag kunna hantera sekretessbelagd riksintresseinformation för att ta fram ÖP och DP
Som handläggare på kommun vill jag kunna se samma avgränsning i karta och i text för att tidseffektivt kunna besluta om bygglov
Som handläggare på kommun vill jag alltid ha aktuell riksintresseinformation tillgängligt i egna verktyg för att tidseffektivt kunna besluta om bygglov
Som handläggare på kommun vill jag ha tillgång till samlad nödvändig information (inga trasiga länkar) för att tidseffektivt kunna besluta om bygglov
Som handläggare på kommun vill jag ha tillgång till begriplig information för att tidseffektivt kunna besluta om bygglov
Som handläggare på kommun vill jag kunna hantera sekretessbelagd riksintresseinformation för att tidseffektivt kunna besluta om bygglov
Som handläggare på kommun vill jag kunna se om information om riksintresse har uppdaterats sedan ÖP skapades för att tidseffektivt kunna besluta om bygglov
Som handläggare på kommun vill jag kunna värdera ett riksintresseanspråk för att kunna vikta olika riksintresseanspråk mot varandra
Som handläggare på kommun vill jag kunna värdera riksintresseanspråk för att kunna förhålla mig till alla riksintressen samlat

Boverket

Myndigheten för samhällsplanering,
byggande och boende

Box 534, 371 23 Karlskrona
Telefon: 0455-35 30 00
Webbplats: www.boverket.se